

21 juli 1915

Vlaams manifest.

Wij ontvangen het volgende stuk ter plaatsing:

De houding van de Vlaamse beweging tegenover de strijd en de toekomst van België is het voorwerp geworden van grote belangstelling bij het bevriende buitenland, van kuiperijen voor onze vijanden, van verdachtmakingen vanwege enkele van onze tegenstrevers uit ons eigen land. Deze omstandigheid noopt ons tot spreken en wij geven hier, klaar en eerlijk, het gemeenschappelijk standpunt te kennen, dat wij voor en tijdens de oorlog standvastig hebben ingenomen en deze beginselverklaring beantwoordt tevens volkomen aan de opvatting van alle gezaghebbende strijdgenoten, welke zich in België bevinden, maar onder de Duitse bezetting de vrijheid missen om zich in het openbaar uit te spreken.

Het doeleinde van de Vlaamse Beweging was en blijft het Vlaamse volk, op stoffelijk en geestelijk gebied, tot de volle ontwikkeling van zijn aangeboren krachten en scheppingsmogelijkheden op te voeren. En dit doel kan alleen worden bereikt met aan de taal van ons volk volledige vrijheid en gelijkberechtiging te schenken in ons bestuurlijk en staatkundig leven, en vooral met aan ons volk een degelijk onderwijs te verzekeren, in zijn moedertaal, van de volksschool tot de universiteit. Immers een volk kan alleen vrij ademen in zijn eigen taal.

Alleen door de taalgemeenschap tussen de meer en de minder bevoorrechte standen van een natie kan de geestelijke wisselwerking plaats vinden, zonder welke een hoge en krachtige beschaving niet denkbaar is. En wat wij bevestigen heeft ons de ervaring geleerd. Want de taalvervreemding van ons volk is zowel voor zijn welvaart

als voor zijn zedelijke opbloei een tegennatuurlijke belemmering geweest.

Wij hebben, als Vlaamsgezinden, met alle macht van wettelijke middelen gestreden om uit ons openbaar leven en bestuurlijk bedrijf alle hindernissen weg te ruimen welke de vrije vooruitgang van onze stam beletten. Wij hebben ons ingespannen om ons volk zelf te doen opstaan uit de bevangenheid van sleur en vooroordeel en, door het bewustzijn van zijn eigenwaarde en zijn macht, het geloof in zijn wedergeboorte te herstellen.

Wij betreuren onze arbeid niet. De ontwaking van ons Vlaamse volk was begonnen en beslissende hervormingen waren nabij. En ofschoon een oorlog van onrecht en onmenselijkheid het bestaan van ons vaderland is komen schudden in zijn diepste grondvesten, kunnen wij tegenover ons Belgische volk en tegenover het buitenland, met gerust geweten, onze beginselen bekennen en getrouw blijven.

Ons werk was niet ingegeven door haat. Wij hebben nooit in enig opzicht te kort willen doen aan de rechten van onze Waalse landgenoten, maar hebben steeds gezocht naar broederlijke verstandhouding op de grondslag van gemeenschappelijk recht. Wij hebben evenmin gehandeld uit minachting noch afkeer voor de Franse taal. Wij, Vlaamsgezinden, zijn steeds vooraan getreden in belangstelling voor vreemde kunst en wetenschap en in bewondering voor de echt schone Franse woordkunst hebben wij nooit ondergedaan.

Maar wij willen ons eigen zijn in ons geestelijk leven, geen mislukte namaaksels, en deze zelfstandigheid hebben wij ook steeds getoond in onze strijd. De Vlaamse Beweging is uit Vlaanderen zelf opgekomen, alleen gedragen door Vlaamse beweegredenen en door

Vlaamse kracht. Nooit hebben wij aan steun noch ingeving van Duitsland iets te danken gehad, en voor zover invloedrijke Duitse ingezetenen zich in België, voor de oorlog, met ons binnenlands leven hebben bemoeid, stonden zij alvast niet aan onze zijde.

Ook tegenover ons vaderland hebben wij ons niets te verwijten. Onze beweging wil geen afbreuk doen aan de staatkundige eenheid van België. Wij gaan uit van het natuurfeit dat België samengesteld is uit twee verschillende taalgroepen, en dat België alleen dan, bij inwendige vrede en algemene vlijt, zijn hoogste en volledigste ontwikkeling kan bereiken, wanneer beide groepen, in eigen schoonheid en normale groei, zonder krenking van rechten wederzijds de volheid van hun scheppingsvermogen kunnen ontvouwen, maar dit doel kan worden bereikt zonder dat de staatkundige samenhang, uit welke ons land is opgebouwd, ontkracht wordt.

En in het uur van gevaar, dat ons vaderland doorworstelt, houden wij er aan, plechtig onze onverbreekbare getrouwheid te bevestigen aan land en vorst. De Vlaamse beweging is geen school van plichtverzaking, maar van eer, van opoffering en van vrijheidsliefde. Geheel onze Vlaamse geschiedenis is een onafgebroken worsteling geweest voor onafhankelijkheid en vrijheid. Nooit echter werd ons land zo meinedig noch zo wreedaardig besprongen als nu. En wij zijn trots onze hulde te kunnen bieden van afhankelijkheid en bewondering aan onze koning, voor zijn dapperheid en zijn onverschrokken trouw. Wij betuigen onze volle instemming met de onverzettelijke wijze op welke onze regering uit naam van ons gehele volk, het hoofd heeft geboden tegen de Duitse geweldpleging en met haar beslistheid om stand te houden tot de volledige bevrijding.

Wij willen in geen afhankelijkheid leven van enige vreemde mogendheid en wij beschouwen een bedekte of open inlijving van

België bij het Duitse rijk als de onvermijdelijke ondergang van onze Vlaamse beschaving en voor de Nederlandse taal het langzaam maar zeker verlies van een derde van haar gebied.

Wij wijzen dan ook met verontwaardiging elke toegeving aan de vijand van de hand en elke gunst van zijn land. Tussen hem en ons loopt het bloed van onze strijdende jongelingschap en van duizenden onschuldige burgers. En mocht een enkele, die zich Vlaming noemt, zich verlagen tot handlanger van het Duitse bestuur, dan pleegt hij evenzeer ontrouw tegen onze beweging als tegen ons land.

In deze geest willen wij de dag van de vrede bereiken en de dag van de terugkeer in ons bevrijde vaderland. Dezelfde dag zullen wij met vernieuwde inspanning onze ginder onderbroken taak voor het herstel van onze Vlaamse volkskracht terug opnemen. Wij verhoppen dat ons landbestuur door de beproeving van heden tot het klaar inzicht zal zijn gekomen dat het voor de inwendige vrede en de vooruitgang van België onontbeerlijk is, dat aan het Vlaamse volk volledig recht zal worden gedaan. Wij vertrouwen dat zijne majesteit onze koning, welke zijn regering in het teken der gerechtigheid heeft geplaatst, en welke bij zovele gelegenheden van zijn eerbied voor onze taal heeft laten blijken, ons volk zal beschermen in zijn wederopstanding; wij verwachten dat hij onze Waalse landgenoten, met welke wij in broederlijke eensgezindheid strijden en lijden voor ons gemeenschappelijk vaderland, zal aansporen om elke vooringenomenheid tegen onze taal en onze zo rechtvaardige eisen te doen verdwijnen. Maar bovenal zijn wij overtuigd dat deze oorlog het zelfbewustzijn en het gevoel van eigenwaarde bij ons volk zal hebben versterkt, en in een vrij België heeft ons Vlaamse volk zijn eigen recht in handen.

Zo zal in ons, als Vlaamse volk, door het herstel van een vrij en geheel onafhankelijk België het hogere doel van deze volkerenkrijg, de

ontvoogding van de kleine naties, worden bereikt. In eendrachtige verscheidenheid, zullen wij België doen groot worden, met de innige zekerheid dat wij nog eenmaal als Vlaams volk door onze eigen kracht, de wereld zullen herinneren aan onze hoge afkomst en de Nederlandse beschaving zullen verrijken met de schoonste vruchten van de nieuwe tijd.

Wij groeten onze jonge taalbroeders in het veld en onze strijdgenoten in het bezette land, met het woord van Albrecht Rodenbach:

“Uit hou en trou wordt Moerenland herboren.”

Hou en trou aan Vorst, aan Land en aan ons Vlaamse volk.

Het manifest is ondertekend door de heren Dr. Frans van Cauwelaert, advocaat en volksvertegenwoordiger, Antwerpen; Arthur Buysse, advocaat en volksvertegenwoordiger, Gent; Cyriel Buysse, letterkundige, Den Haag; Julius Hoste Jr., advocaat bij het hof van beroep te Brussel; Albéric de Swarte, advocaat bij het hof van beroep te Brussel; Prof. Dr. Leo van Puyvelde, hoogleraar bij de universiteit te Gent; Léonce Ducastillon, letterkundige, Brussel; André de Ridder, letterkundige, Antwerpen.

In een naschrift wordt aan de Vlaamsgezinden, die hun instemming met dit manifest willen betuigen en er hun handtekening later onder willen zien, verzocht hun naam, beroep, woonplaats in België en tijdelijke verblijfplaats te willen opgeven aan de heer Dr. Frans van Cauwelaert, Den Haag, 332 Laan van Meerdervoort.

24 juli 1915

Koningin Elisabeth der Belgen.

De Vlaamsche Stem verschijnt vandaag met een nummer, dat aan de Koningin der Belgen gewijd is.

De hoofdredacteur, mr. Alberik Deswarte, zegt aan het slot van een hoofdartikel “Des harten genie” geheten:

Waarom beperken wij onder het woord genie de hogere ingeving der menselijke natuur tot de inspiratie van het brein? Het genie veropenbaart zich niet uitsluitend op het verstandelijk gebied. Het louter zedelijk terrein kan ook genieën doen ontluiken. Wat anders toch zijn heiligen dan genieën der deugd?

Dat – sinds zij de drempel verliet van het paleis met de rode kruisen – onze koningin met de zoete naam van het summum der menselijke weeën heeft weten te maken het summum van zedelijke glans, bewijst de opperste waarheid van de verzekering van de dichter:

Van André de Ridder bevat het Elisabethnummer der Vlaamsche Stem een artikel “Het nieuwe koningschap”, waarin hij zegt:

Maar de oorlog zou de curven voleindigen die ze getrokken had, haar beeld sterker omlijnen en haar een enige gelegenheid schenken om door te drijven haar taak en te tonen in algehele luister haar jonge, frisse, warme vorsteljkheid. Ze had kunnen, als zoveel koninginnen in ballingschap, in vreemde hoofdsteden – te Parijs of te Londen – bijval oogsten, propaganda maken voor haar recht, veilig leven, gevierd en gehuldigd ... Maar ze heeft het niet gewild ... Ze heeft willen zijn waar haar echtgenoot streed aan de spits van zijn leger, waar haar volk leed, waar ze troosten kon en smart lenigen, waar ze haar doel van beproeving kon dragen, waar ze lijk de minste man van haar rijk blootgesteld kon zijn aan het gevaar ... En ze heeft de loopgraven bezocht en er de laving van haar woord gebracht en ze heeft in de hospitalen geleefd en er menig oog gesloten met een glimlach en een bemoediging en een dankwoord ... Als mens die lijdt, als arme koningin, verjaagd uit haar paleis, zoals onze moeders zijn verdreven uit hun huis of hun hut, als vrouw die weent, die vreest om

man en kind, staat ze trouw op haar post, in het enig hoekje vaderland dat vrij is gebleven ...

Niet het koningschap wijdt haar naam, omglinstert haar figuur, verheft haar waarde, maar zij wijdt het vorstendom, geeft nieuwe luister aan de kroon, wekt nieuwe liefde voor de troon ... Elisabeth alleen klinkt schoon genoeg; en het woordje koningin wordt overbodig waar men haar wil huldigen ... Ik kan me Elisabeth niet meer voorstellen in een gulden, tintelende balzaal, met zijden kleren en juwelen en diadeem ... Ik zie ze nog slechts in het effen manteltje, waarmee ze door de duinen wandelt, in het witte kleed van ziekdienstster dat om haar plooit ... Dat men ze zo schildere, dat me ze zo, later aan onze kinderen tone ... Vorstinnen met ruisende slepen en fonkelende kronen bezit Europa vele; België alleen heeft een "Elisabeth" ... Sancta Elisabeth, in deemoed, in eenvoud, in alles overtreffende liefde, koningin in simpelste menselijkheid, die een nieuwe "vorstenschool" heeft gesticht op aarde ...

Het Elisabethnummer bevat verder bijdragen van René de Clercq, Cyriel Buysse, dr. Jacob, van de leden van de Belgische kamer, dr. A. van de Perre en A. Buysse en van tal van andere medewerkers der Vlaamsche Stem. Ook zijn er in het blad tekeningen van Van den Berghe en Verwest opgenomen, waarvan de eerste de koningin als mater dolorosa voorstelt, de andere een voorstelling geeft van het vrij geworden België, hulde brengend aan Elisabeth. Van Georges van Raemsdonck heeft de Vlaamsche Stem een tekening van een groep Belgen, leve de koningin! roepend terwijl Elisabeth voorbij rijdt.

30 juli 1915

De Gentse beweging.

Brussel, 27 juli.

Dezer dagen ontving ik twee boekjes, die mij een ongezochte gelegenheid komen brengen om een enigszins verwarde zaak tot klaarheid te brengen; het eerste is getiteld "Vlaanderens nood en Vlaanderens toekomst. Het standpunt van "De Vlaamsche Post", het andere "Vlaanderen na de oorlog, door Leo Picard". In beide beoogt de hoofdredacteur van de Vlaamsche Post een nadere verklaring en verdediging te geven van de richting, sedert enige maanden ingeslagen, door wat men reeds de Vlaamse groep van Gent heeft genoemd.

Met opzet sprak ik zoeven van een enigszins verwarde zaak, daar ik als juist meen te mogen vooropstellen, dat bij onze lezers, vele Vlamingen natuurlijk uitgezonderd, geen duidelijke voorstelling kan bestaan over doel en streven van die nieuwe richting. De artikelen der Vlaamsche Post immers, de polemieken van dit Gentse blad met de Amsterdamse Vlaamsche Stem, de enkele stukken, elders over diezelfde zaken geschreven, zullen het merendeel van onze lezer geen helder beeld hebben kunnen geven van deze kwesties en daarom ga ik dit, met deze twee brochures als aanloop, eens proberen.

Het uitgangspunt van hetgeen ik korthedshalve de Gentse beweging zal noemen, is wel deze gedachte, die ik hier grotendeels met de eigen woorden van de Vlaamsche Post ga weergeven: België is geen nationale staat, maar een staat, die over twee volkeren regeert, en een van die twee niet tot zijn recht heeft laten komen. Wij (dat zijn de leiders der nieuwe richting) willen niet, dat in de plaats van de Belgische staat twee nieuwe staatjes worden gesteld, maar wij willen, dat twee volkeren, die zich onderling verstaan ter betere regeling der huishouding, in volle vrijheid naast elkaar kunnen opbloeien. Wij moeten dus voor het vervolg het Vlaamse volk onttrekken aan de kwaaddoende invloed van de Belgische staat en daartoe gebruik maken van de omstandigheden. Immers: de

Belgische staat heeft steeds alles gedaan wat hij kon om de verfransing in de hand te werken, de gehele staatsmacht werd daartoe gebruikt; en wij moeten de principiële belangen van Vlaanderen boven alles stellen.

Men ziet het, dit is vrij duidelijk; alleen spreekt uit deze fel pro Vlaamse en anti Belgische stellingen een gebrek aan een onbekrompen vaderlandsliefde, een miskennen van de eendracht, die een kracht is, welke wij Nederlanders bezwaarlijk kunnen begrijpen.

Zelf voelen de woordvoerders der nieuwe richting ook zoiets, want ik lees zinnen als: “De haat tegen wat ons vroeger kwaad heeft gedaan (nl. de Belgische staat) mag ons echter nu niet verblinden, daarom moeten wij met de grootste voorzichtigheid te werk gaan, om in de nu komende tijden niet te zeer onder andere vreemde invloed te komen”; en: “Want zelfs de meest woeste flamingant, die de Belgische regering voelt als de verdrukker van het Vlamingendom, heeft aan zijn land nog heel wat te danken en kan ook in deze de waarheid bekennen.”

Spreekt hieruit nog een zekere schroom voor de eerder gepredikte radicale beginselen, een ding staat vast: De voorwaarde voor redding van het Vlaamse volk is de bestuurlijke scheiding, waarvan trouwens de leiders der nieuwe beweging zeggen reeds voor de oorlog partijgangers te zijn geweest.

Als middel nu om het bovenomschreven doel, de redding van het Vlaamse volk, te bereiken, gaat de Gentse beweging met de Duitsers mee, want slechts een overwinning der Duitse legers kan deze redding brengen, een overwinning van het huidige Belgische regeringsstelsel alleen maar vermeerderde verfransing met zich voeren. “De Duitse regering zal stellig niet zo onvoorzichtig zijn, nog

vier miljoen vreemdelingen te willen assimileren. Er zullen ons slechts militaire en misschien economische verplichtingen worden opgelegd. In dat geval heeft Duitsland er ook alle belang bij, de invloed van de Vlaamsgezinden zoveel mogelijk te vergroten en zelfs te trachten een scheiding in het bestuur te bewerkstelligen, om althans de helft van het land zoveel mogelijk aan de werking van een nieuwe revanchepolitiek te onttrekken”, zijn de zinnen, waarin de hoofdredacteur der Vlaamsche Post deze stelling vastlegt. Trouwens verschillende artikelen van het dagblad werden er aan gewijd, om aan de hand van het bestaande oorlogsrecht te bewijzen, dat samengaan met de Duitse overheden volstrekt wettig was; en, lees ik in een van die artikelen, “dat de Duitse regering in Vlaanderen, wat haar eerbied voor het recht betreft, een betere indruk zal maken dan de eigen Belgische regering, is niet onze schuld, en kan ons de eis evenmin ontijdig doen achten, als de overweging, dat het welbegrepen belang van de Duitse overheid hier wellicht met het recht doen aan de Vlamingen samenvalt.” Integendeel: “Het goede dat ons van die (dat is de Duitse) kant zou aangeboden worden, niet te aanvaarden, omwille van een onrecht, uit nood wellicht aan de Belgische staat aangedaan, die staat, die gedurende meer dan tachtig jaar ons volk zelf met onrecht heeft behandeld, ware vanwege de flaminganten een misdaad tegenover hun volk, een misdaad tegenover de beschaving in onze landen, tegenover de gehele wereld dus.”

De mannen der Gentse beweging beschouwen het dus niet alleen als geoorloofd, maar zelfs als plicht, de medewerking van de vijand te aanvaarden bij hetgeen zij in het belang der Vlamingen willen doen en op dit punt juist komen zij in conflict met die erkende voormannen der Vlaamse beweging, die tijdelijk in ons land verblijven en in de Vlaamsche Stem ten krachtigste protesteerden. En de erkende voormannen, die in België zijn gebleven? “Het is een ramp voor

Vlaanderen, dat op deze dagen zo weinig flaminganten durven of kunnen spreken voor ons volk”, schrijft de hoofdredacteur van de Vlaamsche Post ergens, en elders betoogde hij, dat de verklaring van de bekendste Gentse Vlamingenleiders, dat zij met het nieuwe blad niets te maken hadden, nog geen afkeuring betekende, maar ik kan hier verklaren, dat zij voor de Gentse beweging niet alleen afkeuring, maar minachting en afschuw hebben.

Maar ik ga voort met mijn uiteenzetting van het doel der nieuwe richting. In een van mijn artikelen over Duitse oorlogslitteratuur in België had ik terloops gewezen op het onbetekenende der kleine groep te Gent, welke, verlost door de stemmen uit het zo nabije Duitse kamp, overstag was gegaan. Deze opmerking gaf de heer Picard een ingezonden stuk in de pen, waarin hij enkele verklaringen aflegde, welke men elders vergeefs zou zoeken en die toch voor de juiste kennis van de strekking der Gentse beweging van zo groot gewicht waren, dat hij ze wel eens elders opzettelijk had mogen behandelen. Ik bedoel hier zijn nadrukkelijke verklaringen; 1°. Dat de Gentse groep niet pangermanistisch gezind is, 2°. Dat de Gentse groep, zo min als wie ook, van een Duits-Vlaamse hogeschool wil weten, 3°. Dat de actie der Gentse groep en die der Duitse macht inzake bestuurlijke scheiding niet gecoördineerd zijn, maar slechts evenwijdig.

Op deze drie verklaringen enkele kanttekeningen. Het eerste punt spreekt wel vanzelf, ik had dan ook niet bedoeld te zeggen dat de Gentse groep pangermanistisch was, hoe zou ik ook? Pangermanisme is immers ineens uit de mode geraakt, zelfs prof. von Bissing (zie zijn brief aan de Utrechtse studenten) heeft deze jas (voorlopig) uitgetrokken. Het tweede punt, een zeer belangrijke verklaring, wens ik zorgvuldig op te bergen, aangezien kwesties omtrent de heropening der Gentse Hogeschool, naar ik weet, niet dringend zijn; later kan ze nog eens te pas komen.

Maar punt drie, daarmee raken wij eigenlijk het hart der gehele zaak. Zoals boven bleek is voor de Gentse groep bestuurlijke scheiding hoofdschotel en op dit punt gaan Duitsers en Gentenaars elk hun eigen weg. Wij moeten dus aannemen dat in minder belangrijke aangelegenheden er zeker van geen coördinatie sprake is, de beweging te Gent en het streven der Duitsers dus in alle opzichten parallel lopen en nergens in elkaar grijpen. En nu moet ik tot mijn spijt toegeven, dat ik dit niet kan aannemen.

Wat is het geval? De Gentse beweging, zoals wij die op het ogenblik zien werken, wordt belichaamd in een orgaan, dat de Vlaamsche Post heet, andere propagandamiddelen staan haar in deze tijd niet ten dienste. Dit dagblad nader te kennen ware dus van groot belang om op het vraagstuk van die coördinatie of evenwijdigheid tot klaarheid te komen, met het wezen van dit blad immers is het wezen der beweging een en ondeelbaar verbonden.

Het orgaan der Gentse beweging, de Vlaamsche Post, telt naast zijn hoofdredacteur en enkele andere zeer jonge Vlamingen (jong zijn is geen fout, maar kan het wezen), een in Nederland geboren Duitse officier en een Nederlands predikant te Gent, welke van zijn onzijdigheid zulk een eigenaardig begrip heeft, dat hij in zijn kerk bij het begin van de oorlog Gods zegen over de Duitse wapens afsmeekte en nu, hoewel betaald als Belgisch staatsambtenaar, een invloedrijke plaats aan de Duitse perscensuur te Gent heeft.

Deze staf maakt de zuiverheid der beweging reeds zeer bedenkelijk, maar de grote Duitse subsidies, waarvan het blad bestaat, de bevelschriften door de Duitse overheden in Oost-Vlaanderen aangeplakt, om de burgemeesters te bevelen, het blad in hun gemeenten op ruime schaal te verspreiden en nieuwsberichten uit de gemeenten aan dit blad te zenden, bestempelen het tot een Duits blad, met Duits geld betaald, in Duitse geest geïndigeerd. Een

daarmee vervallen alle praatjes, waarmee in brochures en hoofdartikelen om de kern der zaak wordt heen gedraaid en die maken, dat men zo'n moeite heeft, zich rekenschap te geven van wat de Gentse groep eigenlijk wil en is.

Dit laatste nu zal de Kölnische van 17 juli ons zeggen (on n'est trahi que par les siens): eine vielleicht kleine, aber sehr ruhige und für ihr Volkstum glühend begeisterte Gruppe junger Flamen, die den Gedanken einer Art germanische Gemeinbürgerschaft ihres Heimatsortes, der Niederlande und auch Deutschlands schon vor dem Kriege verfochten haben.

Het blad treedt dus tenslotte in de brede rij der Duitse bladen, wiens meningen en oogmerken ons reeds lang bekend zijn; en daarmee verliest de Vlaamsche Post dan ook alle belang als Vlaams, laat staan Nederlands dagblad, en de beweging, waar zij uit spruit, als Vlaams of Groot-Nederlands verschijnsel.

Dat ik dan ook over die, dus eigenlijk onbelangrijke, beweging wel wat te uitvoerig ben geweest, vond zijn oorzaak in de overweging, dat het mij beter scheen voor het Nederlands publiek, deze zaken eens recht te zetten, dan er verkeerde opvattingen over te laten ontstaan; te veel gewicht hechte men aan deze Gentse beweging vooral niet, zij zal op een gegeven oogenblik, tengevolge van de onzuivere basis, waarop zij zichzelf geplaatst heeft, te gronde moeten gaan en ik ... ik zeg haar nu reeds voorgoed vaarwel en zal er verder het zwijgen toe doen.

3 augustus 1915

Ingezonden stuk.

Geachte redactie,

In een Brusselse correspondentie van uw geacht blad komt het volgende voor:

“Het orgaan der Gentse beweging, de Vlaamsche Post, telt naast zijn hoofdredacteur en enkele andere zeer jonge Vlamingen (jong zijn is geen fout, maar kan het wezen), een in Nederland geboren Duitse officier en een Nederlands predikant te Gent, welke van zijn onzijdigheid zulk een eigenaardig begrip heeft, dat hij in zijn kerk bij het begin van de oorlog Gods zegen over de Duitse wapens afsmeekte en nu, hoewel betaald als Belgisch staatsambtenaar, een invloedrijke plaats aan de Duitse perscensuur te Gent heeft.”

Met die Nederlandse predikant te Gent is blijkbaar bedoeld mijn zoon, J. D. Domela Nieuwenhuis Nyegaard. Hij toch is sinds 1903 aldaar predikant bij de Belgische staatskerk. Ik begrijp niet hoe uw correspondent aan de bewering komt, dat mijn zoon in de kerk bij het begin van de oorlog Gods zegen over de Duitse wapenen heeft afgesmeekt. Deze bewering toch is beslist onjuist.

Volgens mijn bij hem ingewonnen informatie heeft hij op de kansel zich nimmer in pro Duitse zin uitgelaten en nog veel minder Gods hulp ingeroepen voor de zegepraal der Duitse wapens. Hij heeft alleen tot zijn gemeentenaren het verzoek gericht zich als Christenen vriendelijk te gedragen tegen hun Duitse medechristenen, die tot dezelfde gemeente behoren (ongeveer een derde deel van die gemeente bestond voor de oorlog uit Duitsers). Trouwens, de Belgische regering, die toen nog het gezag in Gent uitoefende, zou zoiets niet hebben geduld. Ook later is daarvan geen sprake geweest.

Onjuist is ook de bewering, dat mijn zoon een plaats heeft aan de Duitse perscensuur te Gent. Men kan gemakkelijk begrijpen, dat een dergelijke plaats alleen aan Duitsers wordt toevertrouwd.

U dankend voor de plaatsruimte, richt ik hierbij het verzoek tot de bladen, die het bovenstaande overnamen, ook het recht van antwoord over te nemen.

Achtend heb ik de eer te zijn,
Uw dienstwillige,
Mr. J. Domela Nieuwenhuis - Oud hoogleraar.
Baarn, 1 augustus 1915

4 augustus 1915

Ingezonden stuk.

Hooggeachte redacteur,

Een woord moet mij uit de pen ter bestrijding van een paar onjuistheden, voorkomend in een stuk over de Gentse beweging van de hand van een van uw correspondenten. Dat stuk is opgenomen in uw vrijdagochtendblad.

Uw verslaggever tracht daarin het Nederlands publiek diets te maken, dat de Gentse groep een onzuivere grondslag heeft, klein, onbetekenend en zonder enig gewicht is. Waarom wijdt hij er dan zulk een uitvoerig artikel aan? Waarom heeft heel de Frans-Engels gezinde pers dan zulk een noodkreet aangeheven bij het verschijnen van de Vlaamsche Post? Waarom heeft men anderen, en vooral ook mijn persoon zo trachten te beledigen?

Iedereen die hier in Vlaanderen leeft, weet, dat de voorstellingen van uw correspondent ten dele eenzijdig, ten dele onjuist zijn. Onder de mannen, die achter de Vlaamsche Post-richting staan, zijn mannen van allerlei leeftijd, en naast de eerste Gentse groep staan te Gent verscheidene andere dergelijke groepen, en niet alleen in Gent, maar in heel het Vlaamse land.

De bedoelde “in Nederland geboren officier” is ten eerste geen officier, maar ambtenaar, ten tweede is hij nooit medewerker aan ons blad geweest.

Wat mij zelf betreft – nooit heb ik, welke vergadering dan ooit, gebeden voor de overwinning der Duitse wapenen. “In het begin van de oorlog” zoals uw correspondent schrijft, had ik dat niet eens kunnen doen, dan ware ik in moeilijkheden met het Belgisch gouvernement gekomen. Uw correspondent zegt daar dus iets, waarvan elk weldenkend mens de onwaarheid terstond kan voelen.

Ik deed dat echter nooit, zelfs niet toen ik preekte voor Thuringse en Wurtembergse regimenten, ook niet, toen ik op verzoek van generaal Jung in het feestpaleis de eerste godsdienstoefening hield voor heel het garnizoen van Gent.

Dat ik een plaats in de perscensuur zou innemen, is een grote onjuistheid. Het ware voor mijn medeoprichters van de Vlaamsche Post misschien soms wel aangenaam geweest, maar is, eigenlijk behoef ik het niet eens te zeggen, in lijnrechte strijd met de werkelijkheid.

Iedereen die ons blad kent, weet dat het in echt Vlaamse geest geschreven wordt, en geenszins in Duitse, en dat de censuur juist zo goed over ons blad, als over de andere bladen gaat.

Op de andere punten, in het stuk vervat, zal ik niet antwoorden, daar ons blad dat herhaaldelijk gedaan heeft.

Als men “de zaken eens recht wil zetten” ten bate van het Nederlands publiek, zoals uw correspondent schrijft, mag men wel beter op de hoogte zijn, en zich niet aan dergelijke onjuistheden schuldig maken.

Bismarck zegde terecht:

“Al is de leugen nog zo snel,
“De waarheid achterhaalt haar wel”.

U dank zeggend voor de plaatsing, noem ik mij met de meeste
hoogachting,

Uw dienstwillige,
J. D. Domela Nieuwenhuis Nyegaard
Predikant
Coupure 124.

5 augustus 1915

Het A.N.V. en de Vlamingen.

Neerlandia, het orgaan van het Algemeen Nederlands Verbond,
schrijft aan het slot van een artikel “Vlamingen en wij”:

“Twee grondgedachten zijn de basis van het “A.N.V.”: afwezigheid van staatkundig en kerkelijk bejag, en dan de zelfstandigheid der groepen. Met de inwendige aangelegenheden van een groep hebben de andere groepen zich onder geen voorwaarde in te laten. Zo is aan de groep Nederland en haar afdelingen ten strengste het recht ontzegd van elke eigenmachtige bemoeiing met de groep Vlaanderen, terwijl omgekeerd de leden van deze groep zich onvoorwaardelijk hebben te onthouden van elke inmenging in de belangen, die uitsluitend groep Nederland aangaan. Daarin brengt de toevallige aanwezigheid in ons land, van tal van Vlaamse verbondsleden niet de minste wijziging.

“Waar de groepen enkel rechten en plichten hebben binnen hun eigen grenzen, en daarbuiten geen zelfstandig leven kunnen en mogen leiden, daar geldt dit met nog meer klem van de afdelingen. Zij bevorderen de belangen van het Verbond enkel in de kring van

hun gebied. Een verzoek aan de koning en aan de koningin van België, zoals door de Utrechtse studentenafdeling van het Algemeen Nederlands Verbond is verzonden, en openbaar is gemaakt in de Vlaamsche Stem van 11 juli, is om die reden geheel in strijd met letter en geest van onze wet en kan voor het Verbond niet sterk genoeg worden betreurd. Het is daarom dat hier wordt verklaard dat zowel hoofd- als groepsbestuur elke aansprakelijkheid in deze op het nadrukkelijkst verwerpen, zich voorbehoudend aan deze verklaring al zulke ruchtbaarheid te geven als nodig zal zijn.”

14 augustus 1915

De Gentse groep.

De oorlog, die de Belgen zo zwaar bezoekt, heeft aan de strijd tussen Walen en Vlamingen niet het zwijgen opgelegd en een nieuwe strijd gewekt tussen Vlamingen onderling. Deze laatste strijd gaat voornamelijk tegen een kleine afdeling, die in Gent verblijft en als de Gentse groep bekend staat, alsmede tegen haar orgaan de Vlaamsche Post. Men verwijt haar heulen met de Duitsers en vreest, dat later de gehele Vlaamse Beweging te lijden zal hebben onder het odium, dat haar tegenstanders haar zullen trachten op te leggen, van te hebben samengespannen met de vijanden van het vaderland. In de Haagsche Post is onlangs het analoge geval van de Finse Finnen aangehaald. In hun haat tegen de Zweedse Finnen, door wie zij zich, ook in hun taal, achteruit gezet achtten, steunden zij op de Russen, met de verderfelijke gevolgen voor hun land. Dat wij een dergelijk gevaar voor de Vlaamse Beweging in de houding van de Gentse groep dachten, bleek uit de brief, die wij daarover onlangs van onze correspondent te Brussel opnamen. Billijkheidshalve ontlenen wij nu echter aan de Toekomst wat de heer L. Picard, de verantwoordelijke uitgever van de Vlaamsche Post, ter verdediging van de Gentse groep

aanvoert. Hij schrijft (wij laten een klein stukje van geen belang voor de zaak weg):

“Ten eerste. De groep van Gent is niet – wat sommigen schijnen te denken – een vast georganiseerd geheel maar slechts een vriendenclub, waarvan allen alleen het ultraflamingantisme gemeen hebben.

“Ten tweede. In die kring is niemand pangermanist, maar enkelen gebruiken een zo dichterblijk enthousiaste terminologie en houden zo weinig rekening met de historische groei der dingen, dat zij aanleiding geven tot verkeerd begrijpen.

“Ten derde. In augustus 1914 opende zich ook voor de Vlaamsgezinden in België een geheel nieuwe mogelijkheid. Mening en theorieën moeten tijd hebben om te groeien en vaste vorm te verkrijgen. Wat in oktober laatstleden door de meerderheid der vrienden werd goed gevonden is slechts een moment geweest in de evolutie van hun Vlaamsgezindheid.

“Ten vierde wil ik niet meer over een groep – om de genoemde redenen – maar alleen over mijzelf spreken en trachten zo scherp mogelijk mijn zogenaamde Duitsgezindheid te omlijnen.

“In mijn redeneringen ben ik nooit uitgegaan van het begrip stam. Dit begrip is van natuurwetenschappelijke aard. De begrippen staat en volk integendeel zijn historisch-sociologisch.

“De pangermanist staat dus op een zuiver instinctief-naturalistisch, de flamingant op een historisch-sociologisch standpunt ...

“De grondslagen van de Belgische staat nu werden gelegd in de tijd der Franse overheersing; hij werd na 1830 opgebouwd – in den beginnen vooral door Walen. In zoverre hij een centraliserende

arbeidsstaat wilde zijn, werkte hij verfransend en de verfransing was voor het Vlaamse volk – meer dan de helft van het Belgische volk – noodlottig.

“De Vlamingen wilden slechts een soort federatief verbond van Belgische provincies – de regering wilde eenheid naar binnen, macht naar buiten, kolonies, enz. ...

“De neutraliteit is door de Vlamingen dikwijls opgevat, en had dit altijd moeten zijn als: België open land.

“De Belgische regering had gewoonlijk een andere opvatting: België was voor haar een goede versterking, waarover niet onderhandeld mocht worden, maar waar ieder steeds aan dacht: On n'en parle jamais mais on y pense toujours.

“In augustus, september en begin oktober 1914 bleef de Belgische regering logisch met zichzelf.

“De meest flaminganten niet.

“Wij wel: We keuren de handelswijze der Belgische regering af. (De meeste mensen zijn echter door de oorlog zo verwilderd, dat zij denken, dat wij tegen een Belgische staat als zodanig zijn.)

“Wij hopen dus, dat Duitsland niet vernietigd zal worden en dat na de vrede een nieuw compromis ontstaat, waardoor het mogelijk zou worden dat de Vlamingen zich onder gezonde voorwaarden ontwikkelen. Geen centraliserende regering dus te Brussel, die op zichzelf staande buitenlandse politiek zou voeren, en nog minder een regering, die ons land aan Frankrijk zou verbonden hebben.

“Verder voorzien wij ook, dat de hele staatkundige evolutie van Westelijk vastelands-Europa in de eerstkomende jaren zal beheerst

worden door Duitsland. Evenals met de andere volkeren willen wij ook met de “welmenende Duitsers” in de toekomst overleggen om de enorme krachten, die in Duitsland werken, ten goede te doen komen aan een betere en meer met de tegenwoordige techniek rekening houdende volkerenorganisatie, waar wij, Belgisch volk, Vlamingen en Walen, allereerst van zouden profiteren.

“Dat wij de Duitse wetenschappelijke en belletristische literatuur, muziek, kunst en dergelijke dingen hoger of lager zouden schatten dan andere doet niet ter zake.

“U ziet. Zeer geachte Heer Hoofdredacteur, mijn Duitsgezindheid is van hetzelfde allooi als die van de Engelse leden der Union of Democratic Control, als die der Nederlandse leden van de Anti-oorlogsraad, als die van de Fransman Romain Rolland, als die van alle mensen die van goede wil zijn. Het is de Duitsgezindheid van alle flaminganten, die nog een helder hoofd bezitten.”

18 augustus 1915

De Vlaamsche Stem.

Mr. Alberiek Deswarte, de hoofdredacteur van de Vlaamsche Stem, heeft de leiding van dat blad neergelegd. Met hem zijn André de Ridder, mr. F. Wittemans, G. Opdebeek en Cyriel Buysse als redacteurs afgetreden. René de Clercq en dr. A. Jacob hebben nu de leiding van het blad.

In het nummer van gisteren heeft de nieuwe redactie omtrent het heengaan van mr. Deswarte de volgende “mededeling” gedaan:

“De heer Deswarte heeft, met ingang van heden, de leiding van de “Vlaamsche Stem” neergelegd. De richting van het blad, zoals o.a. aangegeven in de bekende, vanaf 28-30 juni jl. verschenen serie

programmatische hoofdartikelen, blijft onveranderd dezelfde. Niet zonder weemoed zien wij de heer Deswarte vertrekken. De heer Deswarte is, naar onze lezers weten, de stichter van dit orgaan. Aan zijn geestdrift danken de Vlamingen in ballingschap de stichting van een blad, waarin het herstel van hun volksrechten als voorwaarde van België's herstel op waardige en loyale wijze zou bepleit worden. Zijn ijver en toewijding vooral, die zelfs zijn gezondheid niet ontzag, maakte de voortzetting van deze, ook materieel bezwaarlijke onderneming tot op heden mogelijk. Teleurstelling is ook hem niet bespaard gebleven. Wellicht was dit onvermijdelijk. Verdachtmaking van zijn bedoeling door vijanden, misverstand bij vrienden – is het niet onvermijdelijk doel van allen, die in moeilijke omstandigheden, het schip moeten sturen? Zal het ook niet ons deel zijn?

Maar de tijd zal ook over Deswarte's werk rechtvaardig oordelen, en het goede voor Vlaanderen dat hij volbracht heeft zal Vlaanderens volk nimmer vergeten."

Dr. Deswarte heeft aan de nieuwe hoofdredactie der Vlaamsche Stem een stuk gezonden, waarin hij de redenen van zijn aftreden uiteenzet. De leden der oude redactie, De Ridder, Wittemans en Opdebeeck, verklaren, dat die redenen ook de hunne zijn. Mr. Deswarte schrijft o.m.:

"Voor, noch op de buitengewone algemene vergadering der aandeelhouders der naamloze vennootschap "De Vlaamsche Stem", welke plaats had op maandag 16 augustus, kon ik er in slagen te verwezenlijken de ontstentenis van een groep, die ik acht een richting te zijn toegedaan, welke ik onmogelijk kan noch wil volgen.

Die richting spreekt klaar uit genoemde "mededeling" in het nummer van gisteren, waar mij wordt hulde gebracht om "de stichting van een blad, waarin het herstel van hun (dit is de Vlaamse) volksrechten als

voorwaarde van België's herstel op waardige en lokale wijze zou bepleit worden". Welnu, zulk voorwaardelijk loyalisme was nooit of nimmer de opvatting der stichters, tenzij dan van mijn twee huidige opvolgers, die ook bij de stichters waren, doch deze voorwaardelijkheid te dien tijde niet hebben uitgesproken.

Aldus echter is opgegeven door de leiders zelf van bewuste groep, het grondig, essentieel meningsverschil, dat tussen hen en mij alle vereenbaarheid en medewerking uitsluit. Immers, hun gehechtheid tot de Belgische zaak blijkt voorwaardelijk te zijn. Zij, die dat ooit hebben kunnen betwijfelen en de loutere algeheelheid van mijn Belgische vaderlandsliefde verdenken, hebben mij of met kwade aandacht of met kwade trouw of – ja – eenvoudig niet gelezen! In elk geval hebben zij tegenover mij, tegenover mijn geweten een grievend onrecht gepleegd.

Intussen is en blijft de al of niet voorwaardelijkheid der toewijding aan het lot van België de ware toetssteen. Het gemeenzame vaderland van Vlamingen en Walen heeft op dit ogenblik geen verscheidenheid van maat te willen in de toewijding van zijn zonen. In zijn pathetische noodweer heeft het het recht, neen, de plicht te verklaren: "Wie niet onvoorwaardelijk met mij is, is tegen mij. Dit is het uur der zitting."

Doch bij het mededelen van het neerleggen van mijn leiding, wordt door mijn opvolgers verklaard: "De richting van het blad, zoals o.a. aangegeven in de bekende van 28 tot 30 juni II. verschenen serie programmatische hoofdartikelen, blijft onveranderd dezelfde."

Daarop heb ik het volgende te wedervoeren:

1°. Ik heb verklaard, dat deze artikels, zoals alle andere, door mij ondertekend, uitsluitend mijn persoonlijke opmerkingen uitdrukken,

zonder dat de redactieraad daarover kon worden aangesproken, zodat mijn artikels niet de draagkracht van een gemeenschappelijk programma hebben;

2°. Deze drie artikels (Spreken is plicht – Diagnosis – Het Redmiddel) brengen tot uiting de meest onvoorwaardelijke trouw, de meest absolute toewijding aan België;

3°. Naderhand heb ik eerlijk en onbevangen verklaard en geschreven, om stilliger en duidelijker nog die onvoorwaardelijkheid te doen blijken, dat ik eindelijk en voorlopig, dat is voor de duur van dit overgangstijdperk, om aanleiding tot misverstand, ergernis en tweespalt te vermijden, het in die drie artikelen besproken zelfbestuur voor Wallonië en Vlaanderen niet verder zou behandelen;

4°. Met het onvoorwaardelijk loyalisme van deze drie door mijn opvolgers ingeroepen artikels wordt door hen ten duidelijkste afbreuk gedaan, waar zij, reeds bij het overnemen van mijn taak, schrijven: “Het herstel der Vlaamse volksrechten bepleiten als voorwaarde van België’s herstel.”

De nieuwe redactie der Vlaamsche Stem plaatst in het nummer van heden onder het opschrift: Vlaanderen en België, “een open brief aan onze vrienden in Vlaanderen”. Daarin deelt zij de inzichten mede, “die, in verband met de Vlaamse strijd, zich bij haar hebben ontwikkeld, sedert zij Vlaanderen midden oktober van het vorige jaar verliet en met belangstelling kennis nam, zover dit in haar macht stond, van het Vlaamse gedachteleven, dat hier en in Zuid-Nederland sedert het uitbreken van de oorlog tot uiting is gekomen.” Wij nemen uit de open brief het volgende stuk over:

“Tweeërlei plicht heeft de Belgische Staat tegenover de Belgische bevolking:

1°. Een plicht tegenover het Waalse volk;

2°. Een plicht tegenover het Vlaamse volk.

Beide plichten zijn volkomen aan elkander gelijk: gelijke aanspraak kunnen beide volkeren doen gelden op de zorg van de Belgische Staat. Beide belangen verenigd vormen het belang van de Belgische Staat, ja buiten deze gelijke belangen bestaat geen waarachtig Belgisch belang. Wie een van deze belangen te kort doet in woord of in daad, handelt in strijd met het Belgische belang. In overeenstemming ermee handelen wie in woord en in daad een van deze belangen bevorderen, zonder aan het andere afbreuk te doen.

Steeds heeft de Vlaamse Beweging dit Belgisch belang erkend; maar de ene helft ervan, het Vlaams belang, is steeds door de Belgische Staat miskend geworden.

Thans echter staat België voor een nieuwe toekomst, waarin de oude, eenzijdige Belgische staatsidee, die het belang van Vlaanderen uitschakelde, wijken moet voor de loyale behartiging door de Staat van het waarachtige – tweeledige – Belgisch belang.

Binnen dezelfde staatkundige grenzen een cultureel autonoom Vlaanderen eendrachtig naast een cultureel autonoom Wallonië – heerlijk voorspel van de verhouding die eenmaal alle volkeren zal binden! – ziedaar de hoopvolle werkelijkheid waarnaar in het nieuwe België de nieuwe staatsgeest moet streven.

Volledig bereikt kan de culturele autonomie van Vlaanderen slechts worden op de grondslag van Vlaams zelfbestuur. In de centraliserende werking van het Middenbestuur heeft het zuid-

Belgische imperialisme steeds een scherp wapen tegen het noorden gevonden; de snede ervan hebben geslachten en nogmaals geslachten Vlamingen aan den lijve en aan de geest gevoeld. In de plaats van de vroegere centralisatie moet het federatieve stelsel treden.

Alle takken van bestuur, alle organismen van openbaar leven moet bijgevolg in Vlaanderen volkomen Vlaams zijn. Zowel in Vlaanderen als in Wallonië moet met de tweetaligheid worden gebroken.

Het centrum van verfransing en verbastering in Vlaanderen, de Gentse Hogeschool, moet plaats maken door algehele vernederlandsing, voor een brandpunt van krachtige en diepe Vlaamse werkzaamheid.

De organisatie van 's lands weermacht moet ter hand worden genomen op gewestelijke grondslag, het Nederlands de taal zijnde van het bevel over de noordelijke, het Frans de taal van het bevel over de zuidelijke korpsen.

Met gebruikmaking van het nieuwe staatsorganisme moet in Vlaanderen het gehele Vlaamse programma integraal worden doorgevoerd.

In verband met de buitenlandse politieke stromingen moet, trouwens slechts als noodzakelijke consequentie van dit nieuwe organisme, de duurzaam te verwezenlijken neutraliteit van de Belgische gewesten gehandhaafd blijven. De mogelijkheid moet uitgesloten worden, dat het noorden of het zuiden, door de aansluiting van het rijk bij enig buitenlands machtverbond cultureel in de verdrukking komt en zodoende van beide delen de cohesie en van het rijk zelf de hechtheid in gevaar worden gebracht."

21 augustus 1915

Uit goede bron verneemt de Avondpost, dat de Gentse hogeschool tegen begin oktober heropend zal worden. Bij onvoldoende aantal Belgische professoren zal het tekort door Duitse worden aangevuld.

De Vlaamsche Stem.

Naar aanleiding van het, in ons avondblad van 18 dezer opgenomen artikel van mr. A. De Swarte, afgetreden hoofdredacteur van de Vlaamsche Stem, geeft mr. dr. Lucien Brulez, als persoonlijke vriend van de woordvoerders van beide fracties, enige opmerkingen ten beste, die het blad als hoofdartikel plaatst. Wij ontleen er het volgende aan:

“Het grondige, essentiële meningsverschil” luidt aldus volgens de heer De Swarte: “Hun gehechtheid aan de Belgische zaak blijkt voorwaardelijk te zijn. Mijn verknochtheid aan België is onvoorwaardelijk.” En verder: “Intussen is en blijft de al of niet voorwaardelijkheid der toewijding aan het lot van België de ware toetssteen.” Dit in aansluiting aan het woord der mededeling van de nieuwe redactie “als voorwaarde van België’s herstel”.

De heer De Swarte heeft hiermee de dubbelzinnigheid van het woord voorwaarde misbruikt om een sofistich onderscheid te stellen en te verscherpen. Het sofistich misbruik bestaat hierin, dialectiek aan te wenden zonder ervan te willen weten. De heer De Swarte stelt het voor, alsof Vlaanderen en België twee gescheiden landen waren en de nieuwe leiding een ruilpolitiek beoogde: “Geef mij Vlaanderen, dan mag België hersteld worden.”

Welnu, het onderscheid tussen Wallonië en Vlaanderen kennen wij wel: het vroegere overwicht echter van zuid op noord willen wij wegnemen om duurzaam te bevestigen het harmonisch verband van beiden, d.i. een levenskrachtig België. – Dit is het doel der redactie;

indien zij in haar streven niet slagen mocht, zou België, door de schuld van haar vijanden, aan die onverzoende tegenstelling ten gronde gaan.

Wat “voorwaarde” betreft, laten wij ter verduidelijking van de ware zin het woord aan volksvertegenwoordiger Frans van Cauwelaert:

“Wij hopen, sire, dat het Vlaamse bloed en ons lijden niet onvruchtbaar zullen geweest zijn voor de toekomst. Wij hopen dat de vreselijke gebeurtenissen, dat het ontzettend gevaar, welke wij doormaken, alle regeringspersonen en vertegenwoordigers van openbare besturen tot het inzicht zullen hebben gebracht dat Vlaanderen recht heeft op volledig eerherstel, recht op volkomen gelijkheid, recht op zijn evenredig aandeel in de stoffelijke en geestelijke goederen van de Belgische staat en tot het besef dat buiten een eerlijk doorgevoerde rechtsgelijkheid geen België op de duur bestaanbaar is.” (“Vlaamsche Stem” van 11 juli 1915).

Integraal geciteerd om het verwijt van zinsverdraaiing te voorkomen: “Ik laat de romantiek van het begin voor rekening van de schrijver; ik wil niet mee inroepen het herhaaldelijk gevorderd recht van Vlaanderen. Ik roep alleen de aandacht op het “levendig besef” dat van Cauwelaert bij alle Belgen zou willen opwekken, “dat buiten een eerlijk gevoerde rechtsgelijkheid geen België op de duur bestaanbaar is.”

Inderdaad, die mening zijn alle oprechte Vlamingen en Walen, in een woord alle goede Belgen, toegedaan. En het is juist dat besef dat de “Vlaamsche Stem” van den beginne af heeft aangekweekt en tot het einde toe zal bevorderen: dat zonder rechtsgelijkheid België niet leefbaar is. Aldus dient de zin der huidige redactie geïnterpreteerd te worden: dat het herstel van hun (d.i. Vlaamse) volksrechten als

voorwaarde van België's herstel" "op waardige en loyale wijze zou bepleit worden". (Mededeling van dinsdag 17 augustus).

Er is nergens en nooit sprake geweest bij haar van voorwaardelijk loyalisme, zoals de heer de Swarte formuleert. Er is sprake van een bestaansvoorwaarde, van een duurzaam levensbelang van België, zoals van Cauwelaert profetisch inzag; en dit is juist het bewijs van haar loyalisme, dat zij zich bekommert over de mogelijkheid van België's herstel en dat zij bezorgd is om het geneesmiddel dat dit herstel en die gezondheid terug zal brengen.

Aan het slot van zijn beschouwingen richt de schrijver zicht tot de Nederlandse pers, in verband met de bij haar gebleken belangstelling:

"Wij, Belgen, genieten hier de gastvrijheid van een land waar trouw aan traditie en fiere zelfstandigheid in ere gehouden worden. In de laatste dagen werden wij al te zeer herinnerd aan onwaardige zuiderse politieke partijen waardoor een opkomend bewustzijn in de kiem wordt gesmoord.

Is de veranderde houding van de heer De Swarte toe te schrijven aan de beneveling van inzicht, die een machtswoord in een vrije geest kan teweegbrengen? Of is het kinderlijke afhankelijkheid en gebrek aan mannelijke vastberadenheid bij hem?

Ik twijfel persoonlijk tot nog toe niet aan de goede bedoelingen van de heer De Swarte en ontzeg hem niet alle sympathie. Op mijn medelijden heeft hij recht. Maar hij mag niet verbitterd zijn dat zijn medeleiders der Vlaamsche Stem wel de zedelijke moed bezaten om "het redmiddel" niet te laten verduisteren, maar het uit zijn handen overnamen om het met eerlijk gebaar in het zonnelicht te brengen. Die nieuwe leiders zullen wel de achting, misschien de vrees, nooit

de “absolution et indulgence” van dreigende machtshebbers verdienen.

Met dit inzicht, in dit vertrouwen, heb ik hun als Vlaamse Belg mijn medewerking toegezegd.”

22 augustus 1915

Over de verandering in De Vlaamsche Stem schrijft de heer L. Simons in De Nieuwe Amsterdammer:

Over de vraag, welke dezer beide tactieken voor Vlaanderen en de toekomst der Vlaamse Beweging de meest aanbevelenswaardige is, past het m.i. geen Noord-Nederlander zich uit te laten. Wij hebben ons daarin niet te mengen, en wij kunnen het te minder doen, omdat onder de oorlogstoestand de communicatie met België zo uiterst gebrekkig is. En indien de groep der jongeren, de Gentse laat ik maar zeggen, hier in ons land naast de Vlaamsche Stem een eigen orgaan gesticht had, er zou geen enkele reden geweest zijn, ons daarover misprijzend uit te laten.

Doch waartegen ik moet protesteren in het algemene persbelang en juist ook voor de zuiverheid der verhoudingen tussen België en Nederland, is de wijze waarop deze jongere groep zich met behulp van Nederlandse jongeren van de Vlaamsche Stem heeft meester gemaakt.

Indertijd is dit dagblad gesticht door het groepje dat de eerste redactie vormde. Dit groepje zou de aandelen nemen en houden en aan een aantal welgezinde Nederlanders werd gevraagd verder bedrijfskapitaal te helpen bijeenbrengen door het nemen van obligaties. Van de aandelen bleef een 60 procent ongeplaatst. Die 60 procent nu zijn later genomen door een Nederlander, een jong letterkundige nogal, de heer Gerretson (Geerten Gossaert) – met het

kennelijk doel aldus de macht over het blad in handen te krijgen! Zo werd eerst geëist dat Dr. Jacob mee in de redactie zou komen en, toen samenwerking tussen hem en Mr. Deswarte en de zijnen onmogelijk bleek, restte de laatsten alleen het heengaan, nu zij niet bij machte bleken zich van zijn medewerking weer te ontdoen. – En nu de zogenaamde vergadering van aandeelhouders door het benoemen van een Commissie van Liquidatie Mr. Deswarte feitelijk van zijn intellectueel eigendom beroofd had, zou het plicht der behoorlijkheid – ook jegens de obligatiehouders en abonnees geweest zijn, die hun geld voor het blad gegeven hadden zoals het eerst was, inderdaad de uitgave te staken. Niet het oude blad in zee te sturen met een geheel nieuw programma.

Tot methoden als deze behoorde geen letterkundige zich te lenen. Daargelaten of een “Nederlander” zich met recht in die Belgische aangelegenheden mengt.”

27 augustus 1915

De hogeschool te Gent.

Keulen, 26 augustus. Aan de Kölnische Zeitung uit Brussel: De Haagsche Avondpost heeft gemeld dat de hogeschool te Gent begin oktober zou worden heropend en dat, zo er niet voldoende Belgische hoogleraren waren, het tekort door Duitse zou worden aangevuld. (Wij hebben het bericht in het ochtendblad van 21 dezer overgenomen – Redactie).

Van een dergelijk besluit is te bevoegder plaatse niets bekend. Er is natuurlijk nooit sprake van geweest Duitse hoogleraren naar Gent te roepen.

Vrij België.

Het eerste nummer is verschenen van een nieuw (te 's Gravenhage uitkomend) Belgisch weekblad, dat, in het Nederlands geschreven, Vrij België heet, welke titel tevens de leuze is, die het streven van de leiders van het weekblad bezielt. Deze leiders zijn Frans van Cauwelaert en Julius Hoste jr. Aan het artikel, waarin zij de richting en de taak van het nieuwe weekblad omschrijven, ontlene wij het volgende:

... “even zo weinig als onze koning en onze soldaten eraan denken de wapens neer te leggen, zal de strijd opgegeven worden door de Belgen – Vlamingen en Walen – die op geestelijk gebied de wacht hebben te houden rond het vaandel der gerechtigheid, dat aan hun beproefd, maar geheiligd vaderland werd toevertrouwd. Met de zekerheid een willig gehoor te vinden, blijven zij hun woord richten tot het geweten der mensheid, dat niet kan dulden, dat de onbeperkte zelfopoffering van ons volk voor het heil van allen geen ander gevolg zou hebben dan de zegepraal en de bezegeling van het gruwelijke onrecht, dat zou besloten liggen in elke blijvende inbreuk op de volkomen staatkundige en economische zelfstandigheid van België.

Een rechtstreeks of onrechtstreeks afhankelijk maken van België tegenover Duitsland zou niet alleen betekenen, dat in de betrekkingen onder volkeren het recht blijvend moet bukken voor het geweld, maar ook dat er van een internationale rechtsorganisatie geen sprake kan zijn.

De volledige onafhankelijkheid van België zal dus in het vredetraktaat de toetssteen zijn van het recht en de eerste eis van elke vrede, die in zich de kiemen niet mag dragen van nieuwe oorlogsrampen.

De kleine naties vooral voelen dat onmiddellijk en aangrijpend met ons mee. Ze beseffen dat de vrijheid van België ook als een waarborg is voor hun eigen onafhankelijk volksbestaan; vandaar hun onbegrensde sympathie voor ons volk en hun levendige belangstelling voor alles wat zijn toekomst raakt. Dit gemeenschappelijk belang van alle kleine volkeren bij België heeft ons mede aangezet om door dit weekblad tot vollediger inzicht in onze strijd bij te dragen, en wij durven op een sympathieke tegemoetkoming van de openbare opinie der kleine volkeren, in het bijzonder van het Nederlandse publiek, rekenen.

België kan nog heel wat ellende te verduren hebben, alvorens er ernstig gedacht wordt aan de vrede. Die ellende zal ons volk blijven dragen in waardige en hoopvolle verwachting.

Gans het volk van België snakt naar vrijheid. Ons dapper leger strijdt ontembaar om voet voor voet de bevrijding van ons land te veroveren, en smachtend verlangen over al de landen onze vluchtelingen naar de terugkeer onder de zegevierende banier van onze vorst.

Geen enkele volzin zal in dit weekblad verschijnen, die niet beantwoordt aan deze levensverzoeken.

Wij begrijpen niet, dat het mogelijk zou zijn, dat een Belg over zijn schrijftafel zou kunnen gebogen liggen zonder zich te verenigen in de geest met zijn broeders in de loopgraven, zonder het schrijnen te voelen van het gemeenschappelijk lijden, en het hoge gebed niet zou verstaan om het innig samenvoelen te bevorderen, dat de macht van geheel ons volk moet uitmaken.

Onverantwoordelijke aanvallen op de Vlaamse Beweging, onbezonnen uitingen in de lijn der Duitse geschriften, geen van beide kan geduld worden.

Wij heten misdadig van nationaal standpunt uit elke onverdiende aanval tegen de Vlaamse Beweging gericht, en het behoort tot het vaderlandse programma van dit weekblad om ze met kracht af te wijzen, maar evenzeer is het onze plicht het drijven te veroordelen van enige, overigens weinig talrijke en door hun eigen volk afgekeurde jongelingen, die niet willen inzien, dat hun geschriften in dank onthaald worden bij Duitse publicisten, welke er volhardend op aansturen om op listige wijze de Belgen te verdelen, tegen elkaar op te hitsen en ons zelf de inleiders te doen zijn van hun streven naar uitbreiding van hun machtsfeer.

Ons streven gaat uit van de meest hechte verknochtheid aan land en volk en die verknochtheid menen wij niet beter te kunnen uiten dan door nu reeds ook ons aandeel te nemen in het geestelijk opbouwend werk, dat de stoffelijke opbouw van ons land moet voorafgaan, en dat zelfs in deze bange dagen dient voorbereid, opdat het voltrokken zou zijn, wanneer het feestgeluid der bevrijding ons naar onze taak in België zal terugroepen.

Maar dit werk kan alleen de vrucht zijn van de samenwerking van alle vooraanstaande landgenoten; wij vertrouwen, dat ons weekblad zich in hun medewerking zal kunnen verheugen en zowel door de verscheidenheid van zijn inhoud als door zijn degelijkheid de belangstelling zal genieten van hen, die tot de leidende kringen van ons volk behoren en die zich bewust zijn van hun medeverantwoordelijkheid over het toekomstige lot van België. Ons blad zal, in zijn samenstelling, op bijzondere wijze rekening houden met de behoeften van onze soldaten aan het front en van alle uitgeweken in Nederland, Frankrijk en Engeland.”

Op het titelblad van het nieuwe weekblad prijkt een fraai portret van Albert, de koning der Belgen.

Onder het opschrift “Onze taal te Brussel” schrijft H. de Wandeleire in de Vlaamsche Stem:

Blijkens de officiële gegevens telde Brussel op 1 januari 1911 695.185 inwoners; hiervan waren niet minder dan 477.381 Nederlandssprekenden.

Dit verpletterende overzicht van het Vlaamse element in de hoofdstad was de Brusselse gemeenteraad er in geslaagd, met de welwillende hulp van het staatsbestuur, te verbergen onder een laag Frans vernis. Zo werd Brussel “verbeulemanst”. De Flaminganten echter tekenden protest aan en dank zij de medewerking van mannen als Buls en Max konden zij ten minste aan de oppervlakte de tweetaligheid doorvoeren. Maar het Nederlands werd nooit in werkelijkheid met het Frans gelijkgesteld.

Het weinige dat door de Vlaamse actie te Brussel bereikt was, is nu ook tijdens de oorlog verloren gegaan.

Onmiddellijk na de inval der Duitse legers in België, was het eerste werk van de Brusselse gemeenteraad, de tweetaligheid met de voeten te treden. In de plaats van de vroegere tweetalige berichten kwamen eentalige, Franse. Nu krijgt men nog wel hier en daar tweetalige, Frans-Duitse kennisgevingen te zien, maar het Nederlands ... is er uit verdwenen.

Onlangs verlangde Dr. Pleitinck, een bekend Vlaamsgezinde, dat zijn identiteitsbewijs in het Nederlands zou worden ingevuld. De stadsambtenaar, tot wie het verzoek gericht was, antwoordde hem vlakaf: “En allemand, si vous voulez; mais pas en flamand!”

Onlangs stuurde de nieuwe bestuurder van de “Koninklijke Vlaamse Schouwburg”, de heer Van de Kerckhove, zijn verslagen en contracten ter goedkeuring aan de betrokken wethouder. De stukken kwamen terug met het bijschrift: “En français S.V.P.!” Volgens deze Brusselse vroege vader moeten dus contracten tussen de bestuurder van de Vlaamse stadsschouwburg en de machinisten van deze schouwburg gesloten, in het Frans zijn gesteld!

Dezer dagen publiceerde de heer A. Clauwaert, bestuurder van de Vlaamse Toneelschool, en van de Vlaamse liederavonden voor het volk, een open brief in de “Gazet van Brussel”, waarin hij er over klaagde, dat hij zich vruchteloos tot driemaal toe schriftelijk in het Nederlands tot de raad gericht had voor zaken betreffende de liederavonden. Eerst op zijn derde schrijven kwam een in het Frans gesteld weigerend antwoord toe: wat de liederavonden de vorige jaren steeds was toegestaan – voor de leergangen van een gemeentelijke zaal gebruik te maken – werd hun hiermee ontzegd.

In de trams werden de tweetalige, Frans-Nederlandse, berichten weggenomen en door uitsluitend Franse vervangen.

Zo ziet het er uit te Brussel met de taal van de meerderheid der bevolking – tijdens de oorlog. Tegen alle recht en wetten in wordt het Nederlands verstoten, gesmaad en verdrukt, terwijl aan de IJzer duizenden Vlaamse jongens staan, die hun bloed veil hebben ... voor de vrijheid!

Wie zal er zich over verwonderen dat, waar zulke schandelijke toestanden een uitdaging zijn van ons volk, er roering komt in de Vlaamse gelederen?

Wie wind zaait moet immers storm oogsten.

28 augustus 1915

Men schrijft ons, naar aanleiding van het door ons uit de Vlaamsche Stem overgenomen bericht betreffende het gebruik van de Vlaamsche taal te Brussel:

Eerst in de eerste helft van februari 1915 heb ik België verlaten, na gedurende zes maanden de aangenaamheden van de Duitse bezetting meegemaakt te hebben. Ik durf hier dus openhartig tegenspreken, de verklaring door de heer De Wandeleire in de Vlaamsche Stem afgelegd, als zouden alle berichten, uitgaande van het Brussels gemeentebestuur, enkel in de Franse taal geschieden. Wat er na 15 februari gebeurd is, werd mij niet bekend; doch van 20 augustus 1914 af tot 14 februari 1915, werden alle bekendmakingen, zowel in Brussel als in de voorsteden, in de beide talen, Frans en Vlaams gedaan.

Wat betreft de bekendmakingen van het Duitse burgerlijk- en krijggsbestuur, deze werden van meet af aan in het Duits, Frans en Vlaams gesteld op een plakbrief over drie kolommen verdeeld. Wat de Vlamingen nog meer bevredigen moet is, dat een drietal maanden na de bezetting, de Vlaamse taal onmiddellijk na de Duitse volgde en de Franse taal dus in de derde plaats kwam.

Hetgeen ik u hier schrijf, heb ik bijgewoond, en zal door alle oprechte Belgen getuigd worden. Of in de inwendige dienst der besturen aan de eisen der Vlamingen te kort wordt gedaan, is mij onbekend en ik kan er dus niet over spreken.

2 september 1915

Duitse oorlogsliteratuur over België.

Brussel, 30 augustus.

Van een ruime blik getuigt het werk van de correspondent der Frankfurter Zeitung, Ulrich Rauscher, die in zijn boek "Belgien heute und morgen", reisindrucken, uit het bezette België geeft met een in deze tijd, jammer genoeg te zeldzaam streven naar objectiviteit. Het spreekt welhaast vanzelf dat veel in dit boek onder de indruk van de oorlog geschreven werd en daardoor voor onzijdigen van een scheve kijk op de zaken blijkt geeft, maar in het algemeen steekt het boek zeer gunstig af bij de overige soortgelijke voortbrengselen der oorlogsliteratuur. In vele opzichten zal het dan ook in Duitsland juiste en vaak verrassend nieuwe inzichten geven op Belgische toestanden en, in tegenstelling met Mittelmans werk, is er van annexeren geen sprake, hetgeen bv. door de recensent van Rauschers boek in het Berliner Tageblatt sterk onderstreept wordt, wanneer hij opmerkt: "Hoe ook bij de vrede onze grenzen verzekerd mogen worden, er zijn daarvoor verschillende vormen genoeg, deze nationale staat, het Duitse rijk, moet men ons zo onaangetast mogelijk laten, want dat deze staat niet volkeren, maar in de grond slechts een volk omvatte, was de hoofdbron van zijn kracht."

Bijzonder leerrijk zijn in *Belgien heute und morgen* de hoofdstukken, die zich met economische kwesties bezig houden; men vindt er daar zeer suggestieve over het Belgische kolenbekken, hoe dit beheerd wordt en hoe zijn toekomst zal zijn; over de haven van Antwerpen; over de Belgische arbeidswetgeving in vergelijking met hetgeen de Duitse wetgever op dit gebied gedaan heeft. Verder diepgaande beschouwingen over de Franse propaganda in België en de daardoor ontstane misstanden, over Leopold's werk in de Kongokolonie, en nog zoveel meer.

Treffend zijn ook de beschrijvingen van steden als Brussel, Antwerpen en Brugge onder Duits beheer, momentopnamen van blijvende waarde; en het werk dat de voorlopige Duitse regering, met generaal-gouverneur von Bissing aan het hoofd, in België heeft

weten te verrichten, wordt zonder de hinderlijke overdrijving, die wij uit andere werken gewoon zijn, op zijn juiste waarde getekend.

In een volgende brief hoop ik uit dit boek nog enkele punten meer uitgebreid te bespreken.

9 september 1915

Zeer geachte redactie,

De "Vlaamse Post" van Gent bevestigt in zijn nummer van 31 augustus dat ik aan de vervlaamsing van de Hogeschool van Gent verzaakt heb, en Dr. J. D. Domela Nieuwenhuis Nyegaard brengt in "De Toekomst" van 4 september een praatje in omloop over een onderhoud, waarin onze koning mij zou hebben gezegd, dat hij niets voor Vlaanderen kan doen omdat Frankrijk, zijn eigen regering en ook Engeland het hem beletten.

Beide berichten komen uit dezelfde hoek en beide zijn volkomen onjuist. Er is door mij geen enkel woord gezegd noch geschreven dat de indruk kan geven, dat ik mijn Vlaams programma van voor de oorlog heb losgelaten, en bedoeld gesprek met onze koning is van de eerste tot de laatste letter verzonnen. Daarop geef ik u mijn erewoord.

De verspreiders van deze berichten weten ten andere zelf heel goed dat zij onwaar zijn. Het zijn, helaas, niet de enige onjuiste verhalen, welke zij in de Vlaamsgezinde middens verspreiden. Het is een systeem, en het wordt met overleg toegepast om het gemoed van de Vlaamsgezinden in België te vertroebelen, ze door laster te onttrekken aan de invloed van deze welke ze leiden op de rechte weg der vaderlandse getrouwheid, ze te prikkelen tot verzet tegen onze wettige regering en ze door wanhoop te drijven in de richting van de Duitse sirene ...

Wat ook deze heren tegen mij persoonlijk mogen ondernemen, het deert mij niet. Het geloof in mijn eerlijke en volhardende liefde voor ons Vlaamse volk, zal bij dit volk langer duren dan hun onwaardige campagne. Maar ik heb op hun praktijken eens de aandacht willen vestigen, omdat zulke middelen niet worden gebruikt voor zuivere doeleinden.

Met dank voor inlassing en met de meest oprechte hoogachting.

Frans van Cauwelaert

Duitse oorlogsliteratuur over België.

Brussel, 5 september.

De punten uit het boek van Rauscher (Belgien heute und morgen), die ik wat uitvoeriger wil behandelen, betreffen zijn beschouwingen omtrent Vlamingen en Walen en de houding, welke de Duitsers vooral tegenover de eerste van deze beide groepen moeten aannemen. Daarmee neem ik voorlopig afscheid van de dagboeken van deelnemers aan de oorlog en van de werken van hen, die het Belgische oorlogsterrein bezochten, en begeef mij weer op een terrein, dat ik reeds in vorige stukken van deze artikelenreeks betreden heb; ik zal dan tevens gelegenheid hebben, na Rauscher's beschouwingen, enkele nieuw verschenen werkjes over de Vlaamse vraagstukken nader te onderzoeken.

Rauscher drukt zich aldus uit: Zeker, de Vlamingen waren eens de Walen in beschaving ver vooruit, maar sedert de Walen hun erfdeel onder de grond ontdekten, hebben zij bliksemsnel bijgeleerd en zij zijn nu een der handigste en vlijtigste volkeren, terwijl de Vlamingen hun nieuwe toekomst pas voorbereiden. Zeker, de Vlamingen zijn oorspronkelijk uit dezelfde stam als wij (de Duitsers) gegroeid, maar wij hebben ze steeds verder laten wegdrijven, zonder een vinger voor

ze uit te steken; en sedert er voor de laatste keer een politieke band tussen hen en ons bestond, zijn zij tot politieke katholieken en is het Duitse rijk (tenminste met een onjuiste definitie) tot “protestantse voorhoede” geworden. De Vlamingen hebben met de Walen economische belangen, een lange geschiedenis, de godsdienst en heden ten dage een zwaar noodlot gemeen. Zelfs dat alles kan een wederkerige haat niet van de ene dag op de andere verbreken.

Daarbij komt de ongelukkige en tegenstrijdige omstandigheid dat Vlaanderen, door de strijd om Antwerpen en de reuzenslag in West-Vlaanderen, veel meer te lijden kreeg dan Walenland. Zullen wij ons voldoende voor fantasieën kunnen hoeden, waaraan onze politiek steeds weer lijdt, dikwijls zich stuk stoot, en daarom zo vaak belachelijk wordt? Bloed mag dikker zijn dan water, maar zeker zijn tijd en afwennen sterker dan elke inschrijving in het doopboek. Wij hebben in Duitsland een paar grappige specialisten, die reeds lang bewezen hebben dat Jezus van Nazareth een Germaan was; men zou deze heren willen behoeden voor de gevolgtrekking, dat alle Germanen daarbuiten, bij de verre en nabije verwanten, als Messiassen begroet worden.

Dit is het waarschuwend woord dat Rauscher de idealisten onder zijn landgenoten voorhoudt. En de tegenstelling tussen de Franse propaganda in België en de Duitsers, die geen vinger voor de Vlamingen uitstaken, omschrijft hij aldus.

Wat deden wij tijdens deze ademloze campagne (der Fransen)? We hebben voor onze kolonie in België drie grote scholen opgericht (waarin men voortreffelijk Frans leerde), we hebben ook twee of drie Duitse gastvoorstellingen in elkaar gezet (uit particulier initiatief natuurlijk), we hebben veel zaken gedaan, zo mogelijk onder Franse vlag ... en verder niets! Dat de Vlamingen zich in de strijd tegen de overmacht zo kranks gehouden hebben, is een ander lelijk verwijt

voor ons, die niet de Fransen dadelijk hadden moeten germaniseren, maar wiens plicht het geweest was aan het stamverwante volk te tonen: Hier is een groot staatsgebied, dat zich aan u verwant voelt; kom en haal wat ge nodig hebt, of zeg wat wij u moeten brengen! Stamverwantschap is geen reden voor gelijk maken, maar wel voor onbaatzuchtige hulp.

Waar maar in Europa, gaat Rauscher voort, een als Latijn of Slaaf aan te spreken mens zat, die pakte, zekerder als de beste sorteermachine, Latinisme of Panslavisme beet, stopte hem in verenigingen en partijen, vervulde hem met haat en minachting voor de omgeving van andere aard, riep hem dag aan dag bij zijn grote naam en blies hem de brandende wens naar een eigen nationale universiteit in, ook zelfs wanneer het inrichten van een volksschool zich natuurlijker aan zijn beschavingshoogte zou hebben aangepast. Het pangermanisme declameerde en zocht in de namen der vreemdste steden naar Duitse taalwortels. Zijn tegenstanders wonnen kracht en hij ... onderwerpen voor filologische dissertaties; dat hij daarbij als de spelbreker werd uitgekreten sprak vanzelf, aangezien zelfs stamverwante volken zich tegen die breedsprakige bronnenstudie van hun zielen ernstig verzetten.

Met deze scherpe woorden leidt Rauscher zijn landgenoten in het "Belgische probleem" binnen; woorden, die verfrissend afsteken tegen de verheerlijkende frazen in natafelredestijl, waarmee de meeste van zijn landgenoten in deze tijden deze en andere vraagstukken plegen te benaderen. De meesten toch kunnen zich van hoogdravende ontboezemingen en overdreven voorstellingen niet vrij maken bij het beoordelen van de vraag, welk net het Germaanse volksdeel der Belgen en het "Deuschtum" wederzijds voor elkaar zouden kunnen hebben; zij zien de verschillen en de nuances niet, en zijn altijd weer geneigd "Vlaming" met "Duitser" te vereenzelvigen. "Vlaams" door "Duits" te vertalen.

Uit een enigszins andere hoek beschouwen de Nederduitsers de kwestie, daar zij, meer gewoon deze vragen te behandelen, zich zeer goed rekenschap geven van het verschil dat er tussen Hoog- en Nederduitser bestaat, bij een overigens volledige verwantschap van denken en voelen op algemeen Duits gebied.

Een spreektrampet van deze zienswijze is Hans Friedrich Blunck in zijn brochure *Belgien un die niederdeutsche Frage*, waarin hij het vraagstuk trouwens, en gelukkig, alleen van de niet-politieke zijde wenst te bezien, want – zegt hij – andere en gewichtiger vragen, die wij Nederduitsers bijna vergeten waren, zijn met de bezetting van België weer herleefd. Eeuwenlang hebben sterke economische en geestelijke banden de Nederduitsers, de Dietse landen in het noordwesten verbonden. Van de tijd der Hanze, van de tijd van het almachtige Holland tot de laatste eeuwwisseling bleef onze aard gelijkvormig, zelfs nadat de politiek reeds lang verschillende grenzen had getrokken. En de gemeenschappelijke kunst, de taal en de bijna plechtige denkwijze en levensbeschouwing der Nederduitsers hadden tot in onze tijd een streven naar inniger geestelijk verkeer geschapen, dat boven alle partijen en hartstochten stond. Dat moeten wij aan hen zeggen en herhalen, die het België van heden alleen uit economisch en politiek oogpunt bezien.

Twee vooruitgeschoven posten van de Nederduitsers vergelijkt Blunck steeds weer op inderdaad verrassende wijze; Sleeswijk-Holstein dat pas in 1866, na een strijd van bijna duizend jaar tegen de Denen, weer in de grote Duitse familie terugkeerde, en Vlaanderen, de mark tegen Frankrijk, welke voorpost haar lot na deze oorlog bezegeld zal zien.

Uitvoerig beschrijft Blunck hoe Vlaanderen voor de Germaanse beschaving dreigde verloren te gaan, welke aanvallen het in de loop der tijden van Franse zijde te weerstaan had; en ook in deze

bladzijden vindt men menige scherpe en treffende opmerking, menig bewijs van juiste en frisse kijk op de zaken. Ook Blunck verwijt zijn landgenoten, dat zij zo weinig voor de Vlamingen deden; de Duitse kolonies in België, schrijft hij, hebben nauwelijks iets voor de toenadering tussen Duitsers en Vlamingen bijgedragen. Met de zelfverloochening van de Duitser uit het jaar 80 zijn onze kooplieden naar België gekomen; verachtelijk scheen hun de “platduitse” taal der grote masse en hun enig doel was goed Frans te leren. Velen van hen werden, na hun fortuin te hebben gemaakt, franskiljons en hebben met de geloofsijver van overlopers Vlamingen en Duitsers vervolgd. Nauwelijks een van hen heeft ingezien dat hij boven zijn succes als koopman uit, als opvolger van Arndt en Hoffmann naar België kwam. Zij zijn het die verbittering opwekten, en verwoestten, onmiddellijk verwoestten, wat met zoveel moeite gezaaid was. Hoe dikwijls heeft men de taalwensen der Vlamingen niet voor de voeten geworpen, dat zelfs de Duitse scholen te Brussel en Antwerpen, hun naaste taalverwanten overwegend Frans onderwezen?

Het is nu de tijd, meent Blunck, de verloren schade in te halen; het zal moeilijk zijn, want er heerst nu verbittering. Maar, zegt hij, wij zijn heden de erfgenamen van de Duits-Romaanse grensstrijd geworden; alles wat wij voor de Vlaamse gedachte winnen, is middellijk winst voor ons zelf, terwijl tijd en beschaving zullen beslissen, in hoeverre het Hoogduits zijn bemiddelende rol in Nederduitsland zal doorvoeren.

Maar vooral ... geen afhankelijkheden, die niet in de geschiedenis zelf hun grond vinden, want hiertegen verzetten zich politieke redenen, zoals bv. de plaats van Holland buiten het rijk en de neiging, welke sommige kringen, daar te lande naar Engeland hebben. Neen, geen politieke band tussen de Nederduitse volkeren, die is onmogelijk, maar wel geestelijke toenadering.

Dit zijn enige losse grepen uit het aan gedachten zo rijke boekje van de bezadigde Nederduitser Blunck.

10 september 1915

Duitse oorlogsliteratuur over België.

Brussel, 8 september.

Met het boekje van Blunck zijn de geschriften, van Duitse zijde over de Vlaamse kwestie verschenen, nog niet uitgeput; nog twee, een zeer vreemd en een zeer goed, blijven ter bespreking over.

Het zeer vreemd draagt tot uitgebreide titel: Vlaamsch und Hochdeutsch stammverwandt Wie die recht' und linke Hand (Dautzenberg), met de ondertitel: Kunst und kulturgeschichtliche Randbemerkingen mit politischen Beigeschmack. Schrijver is Dr. Georg Hirth uit München.

De opstellen, welke in dit werkje voorkomen, zijn reeds dertig jaar geleden in een dagblad van München verschenen, maar de schrijver vond blijkbaar, dat zij nu weer van actueel belang waren geworden en liet ze gezamenlijk herdrukt verschijnen. Dr. Hirth is een nationalist van het zuiverste water en het "politische Beigeschmack" bij zijn "Randbemerkingen" is dan ook vlakaf alduits. Hij zweert bij von Treitschke en diens bewering, dat elk onrecht en elk geweld, het kleinste en laatste der Duitse broederstammen aangedaan een rechtgeaard Duitser behoort te grieven als een wonde aan eigen lichaam.

Vandaar dan ook dat hij tedere zorg inroept voor de Vlamingen, Duitsers noemt hij ze voortdurend, die aan een ziekte lijden, welke verfransing heet. Niet dat hij er in de verste verte aan denkt alle "volksgenoten" in Oostenrijk, Zwitserland, Holland en België ooit van

hun onafhankelijkheid te willen beroven. Integendeel, hij is met trots vervuld, wanneer hij ziet hoeveel overvloedige Duitse krachten aan de grenzen van het Rijk trouw de wacht houden, maar hij wenst dat die broeders blijven vasthouden en aan de Duitsers die sympathieën geven, welke hun als beste en sterkste vrienden toekomen.

Dr. Hirth heeft dan een allereigenaardigste manier om aan zijn lezers begrijpelijk te maken hoe de Vlamingen, en ook wij Hollanders, eigenlijk Duitsers zijn, heel gewone Duitsers, wel met enkele heel kleine nuances, maar toch eigenlijk de moeite niet waard om van te spreken. Het Vlaams, zegt hij bv., is niet een eigen Germaanse taal, zoals Engels, Deens of Zweeds, maar het is goed, zuiver Duits met ouderwetse kernachtigheid: wij kunnen immers, zegt hij elders, gemakkelijk ganse Vlaamse en Hollandse zinnen in het Hoogduits, met verandering der spelling slechts, neerschrijven zonder maar een enkel woord van zijn plaats te nemen.

Ik zou wel eens willen weten hoe zulke zinnen er uit zouden zien! Jammer dat Dr. Hirth, die waarschijnlijk geen doctor in de filologie is, niet een paar voorbeelden geeft!

Deze wijze van argumenteren “pour le besoin de la cause” vinden wij in het gehele boekje weer; doch beter zijn die gedeelten waar hij het verschil tussen het Vlaamse en het Hollandse volkskarakter typeert. Hij is met ons, zijn eigenaardige “landslieden”, zoals hij ons noemt, nogal ingenomen, maar vindt dat in de hogere klassen der Nederlandse bevolking een haat tegen Duitsland heerst welke zeer ongemotiveerd en belachelijk is, “want niets waarborgt het kleine buurland zijn bevoorrecht bestaan aan de monding der Duitse rivier beter en zekerder, dan juist het Duitse rijk.”

En evenals voor Holland is ook voor Vlaanderen Duitsland levensvoorwaarde, enz. enz.

Het is een vreemd boekje!

Het werk van de Münsterse professor Frans Jostes, *Die Vlamen im Kampf um ihre Sprache und ihr Volkstum*, behoort tot de beste op dit gebied verschenen. Prof. Jostes, buitenlands erelid van de Kon. Vlaamse Academie, is met Oszwald wel degene, die het onderwerp het best beheerst en er de ruimste blik over heeft. Zeer belezen in de literatuur over zijn onderwerp, geeft Jostes, met talrijke aanhalingen uit allerlei Vlaamse schrijvers, zijn lezers een denkbeeld van de stand van het vraagstuk op het ogenblik, toen de oorlog uitbrak, en gaat dan na, wat voor gewin voor Duitsland en Vlaanderen uit de nieuwe toestanden getrokken zal kunnen worden. Het boekje is overigens zo vol feiten en aanhalingen, dat er bezwaarlijk in kort bestek een overzicht van te geven is, maar een vertaling der laatste bladzijde zal een voldoende indruk van het geheel kunnen geven.

Wanneer, zegt hij, Verriest gelijk heeft te zeggen, dat de Vlamingen door de Duitsers in de armen van Frankrijk zijn geworpen, dan komt dat zeker niet overeen met het oogmerk der Duitsers en het zou ook niet zonder de vrije wil der Vlamingen mogelijk zijn. Zou echter deze wil werkelijk aanwezig zijn, dan was de ondergang van de Vlamingen een voldongen feit, daaromtrent kan bij niemand twijfel bestaan. Verriest zit echter in het etappegebied en krijgt van de maatregelen van de voorlopige regering weinig te zien of te horen, anders zou hij weten, dat deze nu reeds krachtig bezig is de wensen der Flaminganten tegemoet te treden en bv. met Duitse penselen aan alle opschriften kenbaar heeft gemaakt waar men zich op Vlaamse grond bevindt, wat, zoals bekend is, tot nu toe zelfs de mooiste redevoeringen der Flaminganten niet konden bereiken.

En wat tot nu toe gebeurd is, bewijst ook dat men geen pangermanistische hersenschimmen najaagt, maar heeft ingezien dat de ontwikkeling der Vlaamse beschaving niet mag onderbroken

worden en dat de Vlaamse en Duitse belangen niet met elkaar in strijd zijn, maar elkaar veeleer dekken, en dat derhalve ook in het belang van Duitsland alle wensen der Flaminganten moeten vervuld worden. Dat nu zal zonder twijfel ook voortaan geschieden, want het Vlaams is de enige dijk, die de springvloed van de Franse invloed kan weerstaan, en deze dijk zo of op andere wijze te verzwakken zou tegelijkertijd dwaasheid en een zonde zijn. Wanneer Duitsland, zoals wij (Jostes is nog steeds aan het woord) hopen en geloven, op de toekomstige toestand van België op een of andere manier beslissende invloed krijgt, dan zou die invloed zich in deze richting moeten doen gelden: Hoogduitsers kan men van Vlamingen niet maken, dan zouden zij ten hoogste vrijwillig na verloop van tijd kunnen worden, maar het daartoe te brengen, dat wij elkaar wederkerig beter leren kennen en begrijpen, dan tot nu toe het geval was, zou geen moeilijke taak zijn. In ieder geval zou het zeer in het belang der Vlamingen zijn, dat zij zich uit hun afzondering losmaakten en dat de onnatuurlijke band met de Walen geslaakt zou worden, doordat zij, hetzij van Holland, hetzij van Duitsland, een sterke ruggensteun kregen.

Een Vlaanderen met Vlaamse ambtenaren, een Vlaanderen met Vlaamse scholen, een Vlaanderen met een volledige Vlaamse hogeschool, met inbegrip van een theologische faculteit, voor alles echter een Vlaanderen met een waarachtig Vlaamse bevolking, dit ideaal der Vlamingen zou zeer goed, tenzij alles bedriegt, zijn verwezenlijking nader kunnen zijn dan ooit. Moge deze verwezenlijking spoedig komen en deze vreselijke oorlog een crisis betekenen, waaruit de Vlamingen in volledige genezing en tot oude bloei te voorschijn komen.

Tot zover Jostes, wiens boekje, al zal men het er niet in alle opzichten mee eens zijn, door de grote kennis van het onderwerp en de bezadigde wijze, waarop het vraagstuk wordt behandeld, vooral in

Duitsland met belangstelling ter hand mag genomen worden. In tegenstelling met werkjes als die van Hirth en Blunck, zullen die van Jostes en Oszwald er eerder toe kunnen voeren, dat men elkaar althans leert begrijpen.

14 september 1915

De taalverhoudingen in België.

De hoofdcijfers der uitkomsten van de laatste volkstelling (30 december 1910) in België hebben wij reeds vroeger medegedeeld. In de tegenwoordige omstandigheden schijnt het echter niet zonder belang de cijfers betreffende de nationaliteiten der Belgische bevolking en de door haar gesproken talen hier alsnog mede te delen.

Naar geslacht en nationaliteit was de bevolking als volgt verdeeld:

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Belgen	3.559.380	3.610.448	7.169.828
Fransen	36.907	43.858	80.765
Nederlanders	33.165	37.785	70.950
Duitsers	27.379	29.631	57.010
Luxemburgers	4.706	5.661	10.367
Andere vreemdelingen	19.253	15.611	34.864
Totaal	3.680.790	3.742.994	7.423.784

Van de Duitsers woonden in de provincie Luik 20.683, Brabant 16.961 en Antwerpen 10.770; van de Fransen in Henegouwen 30.825 en Brabant 22.448; van de Nederlanders in de provincie Antwerpen 31.686, Brabant 13.574 en Luik 12.939.

De volkstelling onderscheidde, wat de talen betreft, met name Vlaams, Frans en Duits. De cijfers waren de volgende:

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Slechts Vlaams	1.598.379	1.622.283	3.220.662
Slechts Frans	1.394.192	1.439.142	2.833.334
Slechts Duits	14.953	16.462	31.415
Vlaams en Frans	429.294	441.994	871.288
Vlaams en Duits	4.325	4.327	8.652
Frans en Duits	37.794	37.199	74.993
Alle drie talen	34.454	18.093	52.547
Slechts een andere taal	167.399	163.494	330.893

De Germaanse taalstam is dus in België nog steeds sterker vertegenwoordigd dan de Romaanse en zulks bij de beide geslachten. Van de twee of drie talen sprekende bewoners bedienden zich bij voorkeur:

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Van het Vlaams	307.812	303.719	611.531

Van het Frans	174.025	175.944	349.969
Van het Duits	24.030	21.950	45.980

28 september 1915

“Vlaanderen bevrijd van alle zuidelijke dwang is een door honderden citaten vermoeiende brochure van Ds. J. D. Domela Nieuwenhus Nyegaard (Amsterdam, W. Versluys), waarin deze zijn pangermaanse – vooral niet te verwarren met Alduitse – opvattingen uiteenzet. Heel Vlaanderen – meent hij – is doortrokken van bewuste en onderbewuste algermaansheid. Waartoe dit leiden moest, volgens Ds. Domela Nieuwenhuis? Ziehier twee citaten, waar de strekking uit blijkt. Wij geven ze uitsluitend ter inlichting, gelijk wij van andere richtingen onder de Vlamingen hebben laten blijken; het ligt niet op de weg van een Nederlands dagblad, de strijd tussen de Vlamingen binnen zijn kolommen over te brengen.

Ziehier het eerste citaat:

Wat wij nu als Jong Vlaamse groep, als Vlamingen, als Zuid-Nederlanders dan willen? Wat de tienduizenden willen, die onze zienswijze nu nog in stilte delen? Wij worden met de naam “Pangermanisten” bestempeld. Zijn wij dat? Zeker niet in die zin, dat wij de opslorping van Vlaanderen door de Duitse beschaving en taal wenselijk achten. Geen opgaan in een ander, hoe nauw en innig verwant ook, Is onze leuze – wij willen onszelf zijn en onszelf ontplooiën en ontwikkelen naar onze eigen door God in ons gelegde aanleg en eigendommeljkheid. Wij kinderen der Noordzeekusten – wij duinenvolk, wij volk van de nedere-landen, dat langs heel de oevers van onze zee woont vanaf Duinkerken tot hoog in het noorden, in Jutland, wij zijn vrije noord-west-Germanen – maar wij

zijn in de tegenwoordige zin van het woord geen Duitsers. En geen midden-Europeanen. Wij wensen aansluiting bij dat grote broedervolk, omdat wij in dat machtige Duits Germanenvolk onze bevrijder van het Romaanse, Franse, Franskiljons-Belgische juk zien. – Wij Vlamingen wensen dus alleen in verband met het Duitse rijk te staan als het voor ons Vlaams-Nederlands volk het best blijkt te zijn en slechts op voorwaarde van volkomen behoud van eigen taal, en eigen geestelijke eigenaardigheid. Het kenmerkende in onze Nederlandse stam is het Friese. Het Friso-Vlaamse volk van de streken bij Duinkerken, van Veurne Ambacht, van het zogenaamde Blote van Vlaanderen, van het Vrije van Brugge, van Waasland enz. enz. is nooit Duits geweest in volkskundige zin, evenmin als het Friso-Zeeuwse, Friso-Hollandse volk, evenmin als heel de aloude Friezenstam. “Friserne kalde sig aldrig Tydskere, men betragte sig med Stolthed smo et eget Folk”, d.i. de Friezen noemen zich nooit Duitsers, maar beschouwen zich met trots als een eigen volk. Het Nederlandse volk in Noord-Nederland en in de Vlaamse gewesten ontstaan uit een sterk Fries bestanddeel en uit Saksische en Frankische elementen, de laatste twee voornamelijk in oostelijk en Brabants Nederland, heeft een eigen kenmerk en staat in de familie van de Teutonenvolkeren het naast bij het Angelsaksische – en dan bij het Nederduitse. Naast die groepen, naast Skandinaven en Hoogduitsers zijn wij een volkomen zelfstandig lid der grote Germanengemeenschap.

En dan nog dit citaat:

Wat wij dan nu van de toekomst verwachten; Wij antwoorden met Conrad Borchlings woord in “Das Belgische Problem” (Hamburg 1915).

“Auf alle Fälle müsste dem Vlämischen Volke die Möglichkeit gewährleistet werden, seine germanische Eigenart unbehindert

weiter aus zu bilden; es dürfte auch nicht etwa nun ein übermächtiger Druck der hochdeutschen Sprache an die Stelle der bisherigen Oberherrschaft des Französischen treten. Nur durch verständnisvolles Eingehen auf die besonders uns Niederdeutschen so nahe liegende Vlämische Sprache und Art wird es uns gelingen ...

„Ein Vlämischer Staat würde dabei besser noch als eine Provinz Deutschlands jener höheren Aufgabe dienen, aus der Mehrheit der Germanischen Staaten den grossen germanischen Bund erstehen zu lassen, der die Hoffnung unserer Zukunft ist“.

Ja die toekomst lacht ons toe. Als Jong-Vlamingen hopen wij op het groot Germaans Statenverbond in noordwest Europa – waarbij ook Zweden, Noorwegen, Denemarken, Holland – later ook Engeland zich zullen aansluiten. Dan zal verwezenlijkt worden, wat reeds in de middeleeuwen had kunnen tot stand komen, toen het toenmalige Germaanse rijk Bourgondië en de Nederlanden, de Oostzeegewesten en Zwitserland omvatte en toen onder keizer Hendrik VI ook Engeland's koning Richard Leeuwenhart als Duits leenman de samenhang van de Germaanse kolonie Engeland met het Germaanse vasteland erkende.

Ook in Zweden, Denemarken, in heel het noorden hadden de Duitsers een geweldig grote invloed. Nu en dan hadden zij stem bij een koningskeuze of hadden garnizoenen tot in Stockholm, terwijl de handel bijna geheel in hun handen was. Door het voortdurend blikken naar het zuiden kwam toen Groot-Germanië niet tot stand; - de tochten naar Italië verzwakten de machtspositie in het westen en in het noorden.

De Germaan, die een man van noordwest Europa was, verloor zijn kracht en heerlijkheid in midden en zuid Europa.

Het Germaanse eilandenrijk Engeland zonderde zich steeds meer af, het Skandinavische noorden trad steeds krachtiger als een kring van vrije staten op, de vrije Friese Nederlanden leidden een eigen leven, dat eerst nominaal nog een band met Duitsland had, doch tenslotte ook het laatste verband met het rijk verbrak. Zwitserland betrad eigen banen, in 1410 verviel door de slag bij Tannenberg de macht van de Duitse ridderschap in het oostelijk grensgebied en eindelijk en ten laatste gingen eerst Elzas-Lotharingen en Frans-Vlaanderen en tenslotte bij de vrede van Campo Formio in 1797 heel zuidelijk Nederland aan Frankrijk verloren. In de laatste oorlogen van Germaans Oostenrijk met Frankrijk onderscheidde zich de stamvader der Belgische Coburgs, Frederik, die te Raismes en Vicogne zulke grote voordelen op de Fransen behaalde, dat de Oostenrijkers in het bezit van Condé, Valenciennes en Quesnoy kwamen. In de loop der eeuwen zagen wij aldus door dwaze liefde voor het Romaanse zuiden, door onderlinge verdeeldheid en de nu en dan te sterke stammengeest het Groot-Germaans rijk ondergaan. Niets dan een gesplitst, onmachtig rijk bleef over. Engeland, Holland, Skandinavië, Zwitserland enz. hadden geen betrekkingen meer met Duitsland. Op de puinhopen van Groot Germanië verrees het latijns Frans keizerrijk van de grote Corsikaan Napoleon Bonaparte. Het toen door krachtsverspilling in Italië en door een onzinnige voorkeur voor het vreemde niet tot stand gekomen Germanenrijk wacht nog op verwezenlijking.

Ja, het Groot Teutonenrijk moet herboren worden, en daarin zullen Zweden, Noorwegen, Denemarken, Holland, Engeland, Zwitserland een gelijkberechtigde plaats naast het Duitse rijk verkrijgen. Ook ons Vlaanderen zal daarin een haar toekomstige rol spelen, met behoud van eigen taal, ontwikkeling en eigenheid.

1 oktober 1915

Onder het opschrift: Neutraliteit of vrijheid schrijft Frans van Cauwelaert in Vrij België:

Wij willen op de gebeurtenissen niet vooruitlopen. Maar de vraag is nu eenmaal gesteld geworden en wij menen ook ons antwoord niet schuldig te mogen blijven: “moeten wij wensen dat België na deze oorlog terug geneutraliseerd zou worden of vrij zou zijn, ook in zijn buitenlandse politiek?” En ons antwoord billijkt zich om zo meer (“billijkt zich om zo meer”, een gallicisme en een germanisme – dat is neutraal! Maar de heer Van Cauwelaert behoeft toch niet neutraal te zijn? Redactie N.R.C.) dat de kwestie van de Belgische neutraliteit niet gebleven is binnen de grenzen van de zuivere internationale aangelegenheden, maar rechtstreeks in verband is gebracht met onze binnenlandse staatkunde.

De zaak, over welke het gaat, is echter niet eenvoudig, want het woord neutraliteit dekt verschillende ladingen. En het is goed om van voren af aan het onderscheid te maken tussen vrijwillige en gedwongen onzijdigheid.

Ik heb geen principieel bezwaar tegen vrijwillige onzijdigheid, niet alleen voor geval van oorlog, maar ook onder bestendige vorm, voor de tijd van vrede. Immers vrij gekozen neutraliteit is ook een vrucht van staatkundige zelfstandigheid, en wanneer een land op deze wijze zijn veiligheid kan verhogen, vermindert het daardoor zichzelf niet. Zelfs indien een plechtige verklaring van blijvende onzijdigheid vanwege onze regering, een middel was om ons land in de toekomst vrij te houden van elk staats- of krijgskundig verdrag, dat ons zou verbinden aan de lotsbestemming van om het even welke naburige

of aangelegen grootmacht (grote mogendheid), dan zou ik deze verklaring van harte toejuichen.

Maar een gedwongen, een opgelegde onzijdigheid heeft niets dat me bekoort. Dwangneutraliteit is voor een land geen eer, en bleek voor ons ten slotte geen zegen. Ik zal niet zeggen, dat zij voor ons alleen slechte zijden heeft gehad, maar zij heeft ons laten indoezelen in een overdreven gevoel van veiligheid en schijnt ons ook te hebben gehinderd in het ontwikkelen van het enige natuurlijk bondgenootschap, waarop ons land kon aangewezen zijn, het verbond met Nederland.

Hoe men evenwel ook mag denken over de verleden voor- of nadelen van ons neutraliteitsverdrag, een verdrag als dat van 1839, komt niet opnieuw tot stand, en het loont dus de moeite niet om er veel woorden over te verliezen. Verscheurde verdragen lijmt men niet aaneen. Zij berusten op wederzijds vertrouwen, en verloren vertrouwen komt kwalijk terug. Wanneer op zo brutale wijze, als door Duitsland, het bewijs is geleverd, dat een der partijen zich aan de overeenkomst niet langer stoort, dan haar eigenbelang meebrengt, dan zou het narrenwerk zijn zulke overeenkomst opnieuw op te zoeken. Wij kunnen dus, na de opgedane ervaring, naar de status quo ante niet terug verlangen en het spreekt als vanzelf, dat ook de mogendheden, welke de verantwoording voor onze onschendbaarheid op zich hadden genomen voor een herstel van de vorige verhoudingen niet zullen te vinden zijn.

Maar zou men zich niet kunnen vergenoegen met aan België de verplichting op te leggen om zich tenminste te houden buiten elk bondgenootschap met de het omringende staten? Zou dat wellicht in het belang van België zelf niet zijn?

Ja, ik weet wel, dat men de goedgeelovigen onder ons tracht wijs te maken, dat Duitsland bereid zou zijn om, zelfs na een volledige overwinning, aan België zijn volkomen onafhankelijkheid terug te schenken, als het maar zekerheid had, dat wij geen aansluiting gingen zoeken bij Frankrijk. En het is niet uitgesloten, dat zulke voorspiegelingen zelfs van gezaghebbende Duitse rijke werden uitgelokt.

Er zijn reeds zovele oogverblindertjes tijdens deze oorlog, van Duitse zijde, beproefd om de mensen in de waan te brengen, dat zij aan België niets misdoen, tenzij ze daartoe door ons of onze naburen voor hun eigen zelfbehoud gedwongen waren! En zowel als Duitsland voor zijn krijgskundig optreden zich beriep op een fictieve opmars van het Franse leger over onze zuidergrenzen, evenzo zoekt het zijn inlijvingslast te bevredigen onder voorwendsel, dat België zich ook na de oorlog, op leven en dood zou hebben verbonden met Frankrijk en Engeland. Ik zal in een volgend artikel zeggen, hoe ik over dit zogenaamde blijvende bondgenootschap van België met zijn grote bondgenoten van het ogenblik denk.

Maar het hoeft geen betoog, dat een gedwongen onzijdigheid, zonder tegenprestatie van vredesgaranten, een onzijdigheid door de eenzijdige wil van de overwinnaar opgedrongen, alleen een utopie kan zijn of een zachte benaming van een wezenlijke afhankelijkheid. Een België, dat onder de drang van Duitsland zogezegd onzijdig wordt verklaard tegenover het buitenland, kan alleen een staat zijn, die beroofd is van de vrijheid om zijn eigen wilbestemming te volgen en tegenover de aanspraken van het buitenland ontoegankelijk wordt gehouden door de steeds dreigende dwingkracht van het Duitse rijk, dat voor zichzelf echter steeds de wegen voor de opmars naar Parijs en de Noordzee zal zoeken vrij te houden.

Ook wordt in feite aan onzijdigheid als deze noch geloofd, noch gehecht. De enkele voorstanders van een nieuwe gedwongen neutraliteit zoeken ze elders. Zij willen ze vinden in een binnenlandse tegenstelling van Walen en Vlamingen, van elkaar verwijderd door de kloof der bestuurlijke scheiding.

Deze samenvlechting van het denkbeeld der bestuurlijke scheiding met het vraagstuk der neutraliteit, is zeer opmerkelijk, en wanneer men zich houdt op zuiver Vlaams standpunt is zij bevreemdend. Bestuurlijke scheiding, een zaak van zuiver inwendige politiek: neutraliteit, een zaak van buitenlandse staatkunde; beide echter al meteen onafscheidbaar verenigd tot een aaneengesloten programma.

In ben overtuigd, dat de meesten, welke beide woorden tegenwoordig samen op de lippen voeren als een reddende leuze, van de betekenis noch van het ene, noch van het andere woord een juist begrip hebben. Zij nemen de nieuwe leuze op, in goed geloof, omdat hun is wijs gemaakt, dat achter deze leuze levensseisen voor ons Vlaamse volk schuilen.

Niet iedereen, die spreekt van bestuurlijke scheiding draagt de Belgische staat een kwaad hart toe. Vele Vlamingen denken zich achter dit woord slechts enige vrij onnozele bestuurlijke hervormingen, welke aan onze staatkundige samenhang geen gevoelige schade kunnen berokkenen.

Maar deze eis wordt ook voor zeer gevaarlijke bedoelingen gebruikt, en de gevaarlijkste zijn deze, welke met bestuurlijke scheiding de blijvende neutraliteit willen bewerkstelligen; want zij willen ons land doemen tot onmacht door tweedracht, tot afhankelijkheid door inwendige verdeeldheid, en het kan geen verwondering baren, dat dit streven alle sympathie en medewerking van Duitse zijde heeft

ondervonden. Een neutraliteit als deze is een rechtstreeks Duits belang, niet een Belgisch, noch een Vlaams. Zij vervangt de leeuw uit ons nationale wapen, door twee aan elkaar gekoppelde wachthonden, welke zich vruchteloos van elkaar willen losrukken, elk in zijn richting, maar de dief vrij spel geven op het onbewaakte erf. Want over een half zelfstandig Vlaanderen, afkerig in zijn buitenlandse neigingen van deze van Wallonië, wandelt de Duitse soldenier ongehinderd naar de Noordzee, en zijn beschermende hand wordt overigens, volgens de vooraanstaande verdedigers van het nieuwe scheidingsplan zelf, blijvend noodzakelijk voor de handhaving van deze Vlaams-Waalse wanverhouding.

Het baart dan ook geen wonder dat een dergelijke tegenstelling tussen onze beide landsgedeelten alleen met de hulp van de Duitse wapens zou kunnen tot stand worden gebracht, maar het getuigt alvast niet voor de goede smaak, noch voor het waardigheidsgevoel van de neutralisten door bestuurlijke scheiding, dat zij zelfs niet gearzeld hebben op deze Duitse hulp tegen hun eigen volk, dat ze wantrouwen, een beroep te doen.

Het getuigt evenmin van hun zuivere Vlaamsgezindheid. Zij willen zelfmoord uit wanhoop. In de plaats van – zij het dan ook door harde kamp en door steile zelfonthouding – ons volk in vrije en eigene meesterschap, broederlijk en rechtschapen met de Walen gedeeld, in het gemeenschappelijk vaderland, op te voeren naar gezonde en volledige ontwikkeling, willen zij het werpen in de versmachtende omarming van het Duitse overmachtig eigenbelang. En de samenkoppeling van neutraliteit en bestuurlijke scheiding, welke ik bevreedend heette van zuiver Vlaams standpunt uit, komt mij alleen dan natuurlijk en wel berekend voor, wanneer ik ze beschouw in verband met het Duitse belang.

Daarmee is niet gezegd, dat alle voorstanders van neutraliteit door scheiding, de Duitsers opzettelijk willen welgevallig zijn: ook niet dat zij handelen op Duitse ingeving, noch door drijfveren. Voor de meesten allicht vertegenwoordigt het woord “neutraliteit”, alleen afzijdigheid van een verbond met Frankrijk, en bestuurlijke scheiding niets anders dan ontkenning van de Fransgezinde, bestuurlijke moedwil, onder welke wij steeds onze Vlaamse beweging benepen hebben gevoeld. Maar de eerste ingevers van het nieuwe stelsel hebben naar mijn overtuiging, verder gedacht, en het zou mij niet verwonderen, dat zij zich bevinden aan de overkant van ons strijdveld.

Hoe het ook zij, ik beschouw het denkbeeld van onzijdigheid door bestuurlijke scheiding als ten gronde verwerpelijk: want het zou voor ons bezegelen, de ondergang van onze landseenheid en van onze onafhankelijkheid. Wij willen vrij zijn, als Belgen, om onze eigen vriend- en vijandschappen te bepalen: wij willen vrij zijn om, naar eigen inzicht de richting te zoeken en te volgen van ons volksbelang en het zal niet overdreven klinken, wanneer wij zeggen, dat wij het recht der zelfbestemming, dat wij de volgerechtigheid als volk door onze trouw aan het eenmaal gegeven woord en door onze offers voor de vrijheid meer dan duur genoeg hebben gekocht.

Wij willen vrij zijn.

Om ons, na eindeloos lijden, te gaan overleveren aan een ongekende grootheidswaan? Om constant vaandel en trompet te laten meedronken op de heibanen der grootmachtpolitiek? God moge ons behoeden. Onze wens gaan die richting niet uit. Wij willen vrij zijn, dat is ons recht: vrij, omdat de vrijheid eert. Maar wij willen niet, in een roes van jonge overwinningswijn, ons eenmaal laten afleiden van het hoge doel, dat ons na deze oorlog kan wachten: een voorwacht te zijn onder de kleine volkeren.